

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^e JAARGANG

WOENSDAG 25 MAART 1936

No. 1056

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE GEMEENTEN EN DE VERLAGING VAN DE VASTE LASTEN door Mr. M. Rooy Jr.	212
Het vaste lasten-ontwerp en de huiseigenaren door A. W. Hermse	213
De nieuwe wettelijke regeling van den Economischen Raad in Frankrijk door Prof. Mr. C. W. de Vries	216
Mag het Oosten Europa concurrentie aandoen? door Th. Ligthart	216
De balans van Rotterdam over 1935 door Mr. W. F. Lichtenauer	217
De Nederlandsch-Duitsche clearing door C. A. Klaasse	219
De Rijksmiddelen over Februari 1936	220
AANTEKENINGEN:	
Wet inzake het Conseil National Economique	221
INGEZONDEN STUKKEN:	
Beperking van de melkproductie en rationalisering van het melkveehoudersbedrijf door P. Krediet met Naschrift door Dr. D. Hoek	223
MAANDLIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	225
Emissies in Februari 1936	226
ONTVANGEN BOEKEN	226
STATISTIEKEN	227—230
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

25 MAART 1936.

Bij een rustiger beschouwing van den internationalen toestand schijnt meer algemeen de meening te hebben post gevat, dat hoogstwaarschijnlijk internationale verwickelingen vermeden zullen kunnen worden. Uit dien hoofde was er een grooter aanbod van geld waar te nemen, terwijl ook de vermeerdering van den goudvoorraad van onze circulatiebank tot een verruiming van onze geldmarkt heeft bijgedragen. De rente voor drie-maands bankaccepten is dan ook tot 1 pCt. teruggelopen, op welken prijs er nog altijd meer geld dan wisselmateriaal is. Jaarspapier doet 1⁷/₈ à 2 pCt. Call blijft op $\frac{1}{4}$ pCt. nauwelijks te plaatsen. De rente voor gelden op prolongatie liep tot 1 $\frac{1}{2}$ pCt. terug. De heden plaats gehad hebbende inschrijving op 40 millioen Gulden schatkistpapier, waarvoor aan de geldmarkt geen middelen zullen worden onttrokken, heeft het volgende resultaat gehad.

(In mill. Gld.)

	ingeschr.	toegew.	prijs	rendement
3-maands ..	27	19	997.77	$\frac{7}{8}$ %
6- ..	11	3.7	993.65	1 $\frac{1}{4}$ %
3 % 1-jaars	12.4	7.9	1008.75	2 $\frac{1}{16}$ % disc. basis 2 $\frac{1}{8}$ % rend.
3 $\frac{1}{2}$ % 5-jaars	9.3	8.1	1000	3 $\frac{9}{64}$ % disc. basis 3 $\frac{1}{2}$ % rend.
	59.7	38.7		

* * *

Hoewel een meer optimistische beschouwing van het verloop der Europeesche moeilijkheden ook de wisselmarkt ten goede moest komen, is van eenige opleving der zaken nog geen sprake geweest. De omzetten blijven nog steeds beperkt. Over het geheel is een kleine stijging der koersen waar te nemen. Zoo zijn Ponden van 7.26 $\frac{1}{4}$ op 7.27 $\frac{1}{4}$ gekomen, terwijl Dollars van 1.46 tot 1.46 $\frac{11}{16}$ opliepen. De £/\$ koers is een weinig gedaald 4.95 $\frac{1}{2}$ (tegen voorgaande week 4.97 $\frac{1}{2}$). De Fransche Franc bleef zich de geheele week op ongeveer 9.70 bewegen. £/Fr. Frs. hooger: 74.97. Belga's waren wat meer gezocht en stegen tot 24.84. Zwitsersche Francs onveranderd rond de 48. De handel in Marken, die toch al niet vlot gaat, was deze week heel moeilijk. Dooreengenomen had de markt een eenzijdig karakter, waardoor de koersen nu eens alleen biedend, dan weer alleen latend waren; slot 59.15. De verschillende soorten Sperrmarken bleven eerder aangeboden. Canadeesche Dollars onder New-York, 1.46 $\frac{1}{4}$.

Zooals te verwachten was, zijn de marges op de termijnmarkt eerder teruggelopen. Zoo doen tenslotte 1- en 3-maands Ponden $\frac{1}{2}$ en 4 $\frac{1}{2}$ c. boven contant, Dollars $\frac{1}{2}$ en 1 $\frac{1}{2}$ c. Termijn Francs blijven tamelijk wel ongewijzigd eerder aangeboden met een disagio van 7 resp. 25 p. Driemaands Marken 1.50 déport.

Op de goudmarkt eveneens een teruggelopen der prijzen; baren f 1.647,25, Eagles 2.49 $\frac{1}{4}$, Sovereigns 12.25, Gouden Tientjes 10.15. Marken bankpapier 38.75, Marken zilver 43. Nieuwe maatregelen van de Spaansche Regeering inzake het uitvoeren en het weder opzenden van Spaansch bankpapier — voor het remitteren naar Spanje bestonden toch al beperkende bepalingen — hebben de koers voor Peseta-biljetten doen teruggelopen. De laatstgenoemde prijzen liggen tusschen de 17 en 18 c.

DE GEMEENTEN EN DE VERLAGING VAN DE VASTE LASTEN.

De lang verbeide Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer inzake het Vaste-Lastenontwerp bevat ook een en ander over de paragraaf van dit voorstel, getiteld: „Van verlaging van uit wettelijke voorschriften voortvloeiende lasten, welke drukken op de exploitatie van onroerende goederen.” Aan dit onderdeel van het ontwerp hebben wij in het nummer van 17 Juli 1935 eenige beschouwingen gewijd, die allernijst van optimisme over het effect van de voorgenomen maatregelen getuigen. Zij vinden thans in de Memorie van Antwoord en de daarbij gevoegde Nota van Wijzigingen haar bevestiging. De Regeering is nl. tot de conclusie gekomen, dat tal van gemeenten, waar verlaging van lasten uitermate wenschelijk is, financieel niet bij machte zijn deze vermindering toe te passen, aangezien zij aan het uiterste van haar budgetaire krachten zijn gekomen. Teneinde nu deze gemeenten toch in staat te stellen althans de op de exploitatie van onroerend goed drukkende lasten te verlagen, wil de Regeering, voor deze gemeenten en slechts tot dit doel, de bron van de opcenten op de gemeentefondsbelasting ruimer doen vloeien. Een *verschuiving* van lasten derhalve.

Alvorens eenige kanteekeningen op de Memorie en op het gewijzigde voorstel¹⁾ te maken, mogen wij nogmaals den inhoud van de voorgestelde wetsbepalingen en van onze beschouwingen van verleden jaar ter zake samenvatten.

De Regeering beoogde met haar voorstel in de eerste plaats alle op de exploitatie van onroerend goed betrekking hebbende verordeningen van, door de Kroon aan te wijzen, gemeenten aan een herziening te doen onderwerpen. Daarmede zou dus voor de betrokken gemeenten de plicht worden geschapen, zich van de lasten en derzelve druk rekenschap te geven.

Voorts wenschte de Regeering de wettelijke prioriteit van heffing van opcenten op de Grondbelasting, vóór die van opcenten op de Personeele Belasting en op de Gemeentefondsbelasting, af te schaffen. Hierdoor zou het mogelijk worden, ter compensatie van een *verlaging* van de Grondbelasting, de Personeele Belasting en/of de Gemeentefondsbelasting te *verhoogen*.

Onze bedenkingen richtten zich indertijd tegen deze *verschuiving van lasten*, voor zoover althans de gemeentelijke budgetten deze nog zouden toelaten. Verscheidene gemeenten zijn immers reeds aan het „redelijke” maximum aantal opcenten op de Personeele Belasting en aan het wettelijk maximum van de Gemeentefondsbelasting toe, zoodat zij daarin geen compensaties kunnen vinden. Wij drukten dan ook ons scepticisme uit met betrekking tot het te verwachten praktische effect van de maatregelen. De beoogde verlaging is, zoo schreven wij, in vele gemeenten — en vermoedelijk juist de grootste — niet te verwezenlijken, zonder de financiën te ontwrichten.

Men heeft nooit kunnen zeggen, dat de Regeering de mogelijkheid van verlaging van gemeentelijke lasten te luchthartig heeft opgevat. De Memorie van Toelichting reeds was doorspekt met restricties, aan den financiëelen toestand van de gemeenten ontleend. Met het doel van het ontwerp zou voorts „zooveel mogelijk” rekening moeten worden gehouden bij de herziening van de gemeentelijke belastingverordeningen. Doch bij deze algemeenheden bleef het.

Bij nadere beschouwing schijnt de Regeering thans tot de overtuiging te zijn gekomen, dat er een groep gemeenten is, „welke in aantal toeneemt en die *geen enkele* mogelijkheid om het doel van het wetsontwerp te bevorderen, meer bezit”. Zij wil het bestaan daar-

¹⁾ Volledigheidshalve vermelden wij, dat de betrokken §, welke in het aanvankelijke ontwerp § 4 was, thans § 3 is genummerd. De oorspronkelijke artt. 8, 9 en 10 zijn nu samengevat in de nieuwe artt. 6 en 7, terwijl art. 8 (nieuw) de vorenbedoelde opcentenverhoging mogelijk maakt.

van althans niet ontkennen. Wij constateerden de aanwezigheid van deze groep reeds maanden geleden.

Hoe deze groep gemeenten nu te helpen aan de middelen om de vaste lasten op onroerend goed te verlagen? De Regeering wijst allereerst op den steun, welken deze gemeenten uit het Werkloosheidssubsidiefonds en van het Rijk genieten. Bij de bepaling van de grootte van dezen steun wil de Regeering zooveel mogelijk rekening houden met het belang der verlaging van de vaste lasten”. Daar deze alinea echter eindigt met een zeker niet misplaatste jeremiade over den budgetairen toestand van genoemd fonds en van het Rijk, zouden de Gemeenten, die op dit soort extra-steun wilden rekenen, zich met een doode musch blij maken.

Van hulp op deze wijze is, blijkbaar ook naar het inzicht van de Regeering zelve, zoo goed als niets te verwachten. In één adem wijst zij nl. een andere middelenbron aan. Zij acht het, wegens het primaire belang van verlaging van vaste lasten op onroerend goed, verantwoord de mogelijkheid om daartoe te geraken voor de Gemeentebesturen te vergrooten en wel door hun toe te staan 10 opcenten op de Gemeentefondsbelasting meer te heffen dan waartoe thans hun bevoegdheid reikt. Slechts de uitdrukkelijk aangewezen gemeenten zullen ervan kunnen profiteeren en dan nog maar voor telkens een jaar. Het „doel” van deze verhoogde heffing — compenseering van elders gederfde inkomsten — wordt in artikel 8 vastgenageld. Zal het op den duur echter zoo eenvoudig zijn de juiste evenredigheid tusschen inkomstderiving en nieuwe heffing te bewaren? Op belastingopbrengsten werken zoovele factoren, dat de invloed van een bepaalden maatregel daaruit steeds moeilijker is te abstraheeren. Wij vreezen dan ook, dat dit nieuwe artikel tenslotte een gewone verhoging van het opcentenplafond voor de betrokken gemeenten zal blijken te zijn.

Dit echter daargelaten, moet worden geconstateerd, dat de Regeering, ondanks haar plechtige beloften van: „Tot hier en niet verder”, thans weer naar de „ultima ratio”, de belastingverhoging, heeft gegrepen. Dit is op zichzelf al bedenkelijk genoeg, doch nu komt zij de *verschuiving van lasten* nog met een zeker aureool van rechtvaardige belastingpolitiek om geven. In het bijzonder met betrekking tot de gemeenten, die nog binnen de huidige grenzen omhoog kunnen met haar opcentenheffingen, verdedigt de regeering zulk een *verschuiving van lasten* als volgt: „Uit de algemeen gedeelde opvatting, dat de vaste lasten op de exploitatie van onroerende goederen te zwaar drukken, vloeit logisch voort, dat deze lasten *in verhouding tot de lasten, welke naar andere maatstaven geheven worden*, onevenredig zwaar zijn. Een *verschuiving* kan dus slechts strekken om de juiste verhouding tusschen de onderscheidene heffingen meer te benaderen.”

De Regeering is met deze vondst blijkbaar zoo ingenomen, dat zij de hier geconsueerde woorden zelf zoo ostentatief in de Memorie heeft doen drukken. Wij moeten deze verdediging echter als niet ter zake dienende beschouwen, omdat het spraakgebruik nu eenmaal den druk der vaste lasten in betrekking „brengt met de *exploitatie-opbrengsten*, waaruit zij gekweten moeten worden, en dezen *niet* stelt tegenover de opbrengst van andere *heffingen*. De Regeering leze slechts het jongste jaarverslag van haar hoofdambtenaar van de Volkshuisvesting, ir. Van der Kaa, nog eens na en zij zal zien, dat haar logica op valsche basis steunt. Voor een enkele gemeente mag wellicht te bewijzen zijn wat de Regeering stelt, doch daarmee is een *verschuiving van lasten*, waar *verlaging* noodig is, in het algemeen nooit goed te praten. Wij kunnen de Regeering met haar „trouvaille” niet gelukwenschen.

* * *

Welk effect zal het onderhavige gewijzigde onder-

deel van het ontwerp hebben? Het valt niet te ontkennen, dat de nieuw-voorgestelde „verruiming” van het gemeentelijke belastinggebied verscheidene gemeenten in de gelegenheid zal stellen voor de exploitanten van onroerend goed eenige verlaging vast te stellen, doch het is de vraag, of zij dusdoende het paard niet achter den wagen spannen. Een hernieuwde verhooging van de opcenten op de Gemeentefondsbelasting zal immers de tendens hebben, de hoogstaangeslagenen uit deze gemeenten te verdrijven naar de belastingvluchtheuvels. Is dit het resultaat van de te nemen maatregelen, dan zullen de moeilijkheden niet opgelost, doch slechts verplaatst blijken. Wij blijven dus sceptisch met betrekking tot het uiteindelijk effect van deze „verlaging van uit wettelijke voorschriften voortvloeiende lasten”.

Mr. M. Rooy Jr.

HET VASTE LASTEN-ONTWERP EN DE HUISEIGENAREN.

Het onbevredigende gevoel, dat een eerste kennismaking met het gewijzigde ontwerp van wet houdend bijzondere maatregelen tot verkrijging van verlaging van sommige vaste lasten en van huren, zooals dit op 7 Maart jl. aan de Kamer is overgelegd, op ons maakte heeft, na nauwkeuriger kennismaking, geen plaats kunnen maken voor optimisme, doch integendeel geleid tot diepe teleurstelling.

Wij hebben ons afgevraagd of de Regeering wellicht haar doelstelling — het tegemoet komen aan debiteuren ter zake van het nakomen van contracten, welke onder gansch andere omstandigheden zijn tot stand gekomen en waarvan het onverkort handhaven der daarvan luidende bepalingen in strijd zou zijn met de redelijkheid en de billijkheid — grootendeels uit het oog heeft verloren.

Het zal de huiseigenaren wel uitermate moeilijk vallen zich aan te sluiten bij het door de Regeering in de M. v. A. gestelde, nl. dat de door het wettelijk ingrijpen getroffen, geredelijk zullen inzien, dat in dezen abnormalen tijd ook zij hun offer aan het herstel hebben te brengen en zij te eerder tot dit inzicht zullen komen, wanneer het wettelijk ingrijpen binnen redelijke grenzen wordt gehouden en niet meer dan het onvermijdelijke van hen wordt gevraagd.

Naar onze meening zal het resultaat van dit ontwerp — indien het onverhoopt tot wet mocht worden verheven — zijn, dat de huiseigenaren practisch alle nadeelige gevolgen van dit ingrijpen hebben te dragen, waarmede o.i. op eenzijdige en onredelijke wijze één bepaalde bevolkingsgroep wordt overbelast. En indien de Regeering in haar M. v. A. vermeldt, dat de ontevredenheid zou stijgen, indien zij zich ten deze geheel afzijdig zou houden en geen pogingen zou doen de nadeelige gevolgen der crisis te temperen, met inachtneming zooveel doenlijk van de belangen ook van de crediteuren, dan moet onzerzijds worden geconcludeerd, dat inderdaad in dit ontwerp met velerlei belangen — ook met die van crediteuren — is rekening gehouden, doch wel zeker in de laatste plaats met die der debiteuren-huiseigenaren.

De Regeering meent nu een maximum hypotheekrente van 4¼ pCt. voor eerste hypotheeken als *buitengewoon* (cursiveering van de Regeering) laag te mogen beschouwen en concludeert, dat in ieder geval de huiseigenaar in de toekomst een niet loonende exploitatie van zijn bezit in geen geval zal kunnen wijten aan een te hoge hypotheekrente. Zij meent, blijkens het betoog op pag. 6 der M. v. A., dat als een debiteur ondanks een rente van slechts 4¼ pCt. resp. 5½ pCt., een periodieke aflossingsverplichting van slechts 1 pCt. op de eerste hypotheek en vermindering van overheidslasten, niet in staat zal zijn aan zijn verplichtingen te voldoen, de fout in den regel wel hierin zal zijn gelegen, dat reeds bij de totstandkoming der hypothecaire overeenkomst niet voldoende overwaarde aanwezig was, m.a.w. dat een

dergelijke huiseigenaar met te weinig eigen kapitaal den koop heeft gesloten.

De Regeering vervolgt, dat het onmogelijk is voor gevallen, waarin zoowel van de zijde van den geldgever als van den geldnemer op ondoordachte wijze is gehandeld, maatregelen te treffen en zij meent, dat in de door haar gestelde normen blijkbaar de grensbepaling van het begrip normale transactie is gegeven.

Een oogenblik aannemend, dat het door de Regeering als criterium toegepaste juist zou zijn, zou o.i. op grond van de geformuleerde ondoordachte wijze van handelen zoowel van geldgever als van geldnemer, in het systeem der wet mogen worden verwacht, dat beide, bij de vroegere transacties betrokken groepen — in evenredigheid met hun belangen en risico's op het tijdstip van het aangaan der transacties gegeven — in de gevolgen ervan thans zouden moeten deelen. Ons bezwaar is echter, dat hiervan in het ontwerp geen sprake is en dat alle financiële consequenties der indertijd aangegane overeenkomsten ten volle op de huiseigenaren, met zooveel mogelijk uitsluiting van andere groepen, worden afgewenteld.

Het komt ons overigens voor dat het, op basis van de tegenwoordige verhoudingen, constateeren van ondoordachte handelwijze in een vroegere periode tot onjuiste gevolgtrekkingen moet leiden. Afgezien nl. van het feit, dat de Regeering zelve als reden tot ingrijpen de bijzondere tijdsomstandigheden aanvoert, moet hier uitdrukkelijk worden vastgesteld, dat de toenmalige, thans gewraakte, transacties als regel zijn aangegaan op basis van een deskundigen-rapport en met inachtneming van een veiligheidsmarge van 30 tot 35 pCt. voor eerste hypotheeken. Verder, dat dit stelsel gedurende tientallen jaren zonder stoornis heeft kunnen functionneeren en dat, dank zij dit stelsel, een financieel apparaat — het hypotheekbankwezen — kon worden opgebouwd, hetwelk ca. 1 milliard van ons volksvermogen beheert.

De houding der Regeering is op dit punt o.i. halfslachtig. Zij meent met het voorgestelde en de crisis-hypotheekaflossingswet te hebben gedaan wat in redelijkheid van Haar mocht worden verwacht en weigert zoowel aantasting van hoofdsommen als devaluatie. Zulks niettegenstaande het feit, dat de Regeering op pag. 5 van de M. v. A. ook thans nog erkent, dat door haar in zekeren zin wordt onderschreven, dat de moeilijkheden bij de exploitatie van het onroerend goed veroorzaakt zijn, doordat in talrijke gevallen een wanverhouding is ontstaan tusschen de waarde van het goed en de hoogte van de daarop rustende hypotheek.

De strekking van dit ontwerp blijft even beperkt als die van zijn voorganger t.w., dat het zich slechts ten doel stelt de exploitatie voorloopig zooveel mogelijk gaande te houden, zonder tot rechtzetting van de scheef getrokken verhouding tusschen waarden en schulden te voeren. En wij zijn beducht, dat het door de Regeering als uiterste grens van tegemoetkoming gestelde onvoldoende zal blijken om de exploitaties gaande te houden, aangezien reeds bij de thans bestaande toestand het opbrengen der als minimum gestelde 1 pCt. aflossing in vele gevallen onmogelijk is. Hier komt nog bij, dat dit „gaande houden” der exploitaties zal geschieden vnl. op kosten van de huiseigenaren omdat gesteld wordt, dat die eigenaren, die op een bepaald tijdstip nog solvabel zijn, zullen moeten voortgaan uit eigen inkomsten of vermogen bij te passen, teneinde het uitstaande hypothecaire bedrag aan te passen aan de verlaagde waarde van het onderpand. Met behulp van deze gelden zullen de hypotheek-banken o.m. in staat worden gesteld om de tijdelijke verlaging van aflossing harer minder solvente debiteuren op te vangen. Indien dit de bedoeling is, worden echter de solvente debiteuren in versneld tempo financieel uitgeput en de

positie van de huiseigenaren als economische groep uitermate verzwakt.

Hiermede komend tot een bespreking van de artikelen bepaalt art. 1 van het ontwerp een uniforme rente van $4\frac{1}{2}$ pCt. voor eerste- en $5\frac{1}{2}$ pCt. voor hypotheeken van lagere rang. Vergelijken met het vorige ontwerp komt deze bepaling dus neer op verzwaring van den huiseigenaar. Voorts zondert het ontwerp die debiteuren, die nog solvent zijn, van elke tegemoetkoming uit; zij zullen tegen den rente-voet van den dag hun leeningen moeten continueren, extra-aflossingen moeten verrichten en afsluit-provisie betalen. De redenen, waarom de Regeering een verlaging van 20 pCt. der rente naar het niveau van 1931 verwerpt, lijken ons niet sterk. Zoo kunnen wij niet inzien, waarom een wijziging in de verplichting tot tusschentijdsche aflossing zou moeten voeren tot derving van een grooter rente-percentagè dan 20. En wanneer de Regeering onder aanhaling van hetgeen in het voorloopig verslag op het eerste ontwerp te dien aanzien is betoogd, een verlaging van hypotheek-rente van 20 pCt. beneden het peil van 1931 praktisch niet wel uitvoerbaar acht, aangezien daartegenover een pandbriefrente-verlaging over de geheele lijn eveneens van 20 pCt. zou moeten komen te staan, dan ontgaat ons de bewijskracht van het verder gestelde, nl. dat dit voor de thans uitstaande 4 pCt. pandbrieven dus zou neerkomen op een rente-type van $3,2$ pCt., waardoor het crediet van den pandbrief teveel zou worden aangetast. Het gaat toch in dit verband niet om de 4 pCt. pandbrieven van nu, maar om het bedrag van de uitstaande pandbrieven en de daarvoor geldende rente-typen in 1931 en helaas heeft ons den tijd ontbroken om na te gaan in hoever en tot welken omvang het 5 pCt. type toen in zwang was.

De door de Regeering geuite vrees, dat 4 pCt. rente voor particuliere hypotheeken wel eens tot gevolg zou kunnen hebben, dat de particulieren in de toekomst hun beleggingen elders dan in hypotheeken zouden plaatsen, kunnen wij niet deelen zoolang de staats-leeningen zelf geen hooger rendement opleveren en zoolang de pandbriefrente op geen hooger percentagè dan 4 wordt gesteld. En zoo de Regeering gelijk hadde, zou het dan niet in de denkriching dezer Regeering moeten liggen om, gezien het min of meer speculatieve, hetwelk zij krachtens haar uitlatingen meent te moeten toekennen aan het koopen van onroerende goederen, grootendeels met geleend geld, juist maatregelen toe te juichen, waardoor dit „euvel” wordt beperkt. Huiseigenaren zouden met het terugbrengen der particuliere hypotheek-rente tot 4 pCt. belangrijk zijn gebaat op grond waarvan, zoolang er geen klemmender argumenten tegen kunnen worden aangevoerd, wij met klem moeten blijven aandringen op een maatregel van die strekking. Van moeilijkheden t.a.v. bestaande hypotheeken kan geen sprake zijn; aangezien de debiteur zich daartoe op de crisis-hypotheek-aflossingswet kan beroepen.

Krachtens het bepaalde bij art. 4 houdt de Regeering vast aan een uniforme pandbrief-rente van 4 pCt. Met handhaving van hetgeen door ons bij de bespreking van art. 1 e.v. t.a.v. de grootte der pandbriefrente is gesteld, moet het worden betreurd, dat de Regeering er toe medewerkt om op deze wijze het verschil in kwaliteit tusschen de verschillende pandbrieven te negeren.

Het zou o.i. juist zijn geweest hier tot het systeem der individueele pandbriefrente te besluiten en daaraan saneerings-maatregelen vast te koppelen voor die hypotheek-banken, waarvan zou blijken, dat zulks blijkens de door haar noodzakelijk te betalen hogere pandbriefrente noodig zou zijn. De Regeering weet dit verschil wel te leggen tusschen de onderscheidene eigenaren, en de billijkheid en redelijkheid zouden meebrengen, dat dan ook t.o.v. deze instellingen eenzelfde gedragslijn zou worden gevolgd.

De Regeering handhaaft de te groote marge van $\frac{1}{2}$ pCt. tusschen hyp. en pandbrief-rente met de

motiveering, dat in tal van gevallen de werkelijke marge lager is omdat er vele posten zijn, waarop tegenwoordig aan hypotheek-rente veel minder dan $4\frac{1}{2}$ pCt. wordt ontvangen, al is de bedoende rente $4\frac{1}{2}$ pCt. of hooger. Indien zulks op groote schaal en voor normale gevallen juist zou zijn, hetgeen wij op grond van onze practijk vooralsnog wagen te betwijfelen, dan is dit systeem o.i. daarom onjuist, omdat het in de practijk leidt tot een toestand, waarbij de nog solvete debiteuren der banken hebben bij te dragen tot instandhouding der slechte posten. Het risico dezer posten echter behoort door de aandeelhouders der hypotheek-banken te worden gedragen en daarvoor dienen eventueel de reserve's dier instellingen in de bres te springen. En al moge dan t.a.v. de dividenden, welke verschillende hypotheek-banken ook thans nog plegen uit te keeren de opmerking der Regeering juist zijn, dat het totaal op deze wijze uitgekeerde bedrag minder groot is dan het dividend-percentagè zou doen verwachten en al blijven de aandeelhouders daartegenover bezwaard met de verplichting tot volstorting hunner aandelen, dan mag toch zeker als eisch worden gesteld, dat vóór solvete debiteuren hebben bij te dragen in de risico's van het hyp. bankbedrijf, dit bedrijf zelf haar financieele middelen daartoe behoort aan te wenden.

Art. 5 bepaalt, dat indien het voor aflossing beschikbare bedrag minder bedraagt dan 1 pCt. 's-jaars van het op 31 Dec. 1935 uitstaande bedrag aan obligatie-leeningen, waarop een verplichting tot aflossing loopt, dan moet voorzover zulks mogelijk is, uit andere dan aangepichte periodieke aflossingen het verschil worden aangevuld. O.i. zou hier een positief voorschrift tot verplichting tot volstorting der aandelen op haar plaats zijn geweest en is er nu een groote onduidelijkheid t.a.v. de vraag, wat met „andere dan verplichte periodieke aflossingen” wordt bedoeld. O.i. is de vrees gewettigd, waaraan wij hier reeds eerder uiting gaven, dat de solvete debiteuren in den vorm van extra-aflossingen voor een groot deel deze middelen zullen moeten fourneren.

De bevoorrechte positie, welke wij reeds in het oorspronkelijke ontwerp inzake de hypotheekbanken meenden te moeten constateren, blijkt ten volle te zijn gehandhaafd. Waar de Regeering op pag. 22 der M. v. A. aanvoert, dat teveel uit het oog wordt verloren dat degene, die vnl. met vreemd geld een huizenbezit exploiteert, niet mag worden vergeleken met hem, die zulks uitsluitend met eigen geld doet, dat de eerste het door hem geïnvesteerde kapitaal geheel kan verliezen en dat zulks niet iets is inherent aan het huizenbezit, doch gevolg van het feit, dat de transactie grootendeels met vreemd geld plaats vindt, doet het vreemd aan, dat een dergelijke redeneering t.a.v. het hypotheek-bankwezen niet wordt toegepast. De Regeering schijnt het een normaal verschijnsel te vinden, dat de bedrijfsrisico's dezer instellingen gebracht worden ten laste van groepen, die daarvoor in het geheel niet of niet in de eerste plaats zijn aangewezen. Terwijl voor den huiseigenaar „ondoordachte handelwijze” wordt gehonoreerd met volledig verlies van eigen kapitaal en met de waarschijnlijkheid van het verlies ook van toekomstig inkomen, bij de financiering eener transactie met 65 à 70 pCt. aan vreemde middelen wordt een instituut, dat op deskundigenrapporten gebaseerd, met practisch 100 pCt. vreemde middelen transacties afsloot, niet gedwongen tot het aantasten van haar reserve's en het in de bres springen van haar kapitaal. Eerder schijnt het de bedoeling te zijn deze intact te houden en de verliezen uit haar „ondoordachte handelwijze” voortspruitend af te wentelen op haar mede-contractanten eenerzijds en haar schuldeischers anderzijds. Het op deze wijze en op kosten van derden versterken van de positie der hypotheek-banken is o.i. niet redelijk en het brengen van de consequenties der bedrijfsrisico's ten laste van de hypotheekbanken zelve kan het alsnog mogelijk

maken de marge van $\frac{1}{4}$ pCt. terug te brengen tot een lager cijfer.

Met veel voorbehouden meent de Regeering voor de toekomst eenige verlichting van overheidslasten te kunnen aankondigen, welke echter in vele gevallen slechts zal kunnen plaats vinden door verhooging van belastingen. Wij vermogen deze „verlagingen” weinig anders te zien dan van symbolischen aard en kunnen haar als verlichtende factoren van praktische beteekenis o.i. goeddeels terzijde stellen. Aangezien het waarschijnlijk is dat belasting-verlaging, voorzover deze dan praktisch een feit zal worden, op een later tijdstip zal intreden dan de huurverlaging, zou het wenschelijk zijn in de wet een bepaling op te nemen, waardoor restitutie van sinds den datum van inwerkingtreding der wet teveel betaalde overheidslasten mogelijk wordt. En indien de Regeering opmerkt, dat uit het oog wordt verloren een waardevermeerdering van het onroerend goed uit hoofde van lasten-verlaging moet dezerzijds worden geconstateerd, dat van waardevermeerdering uit dezen hoofde slechts dan sprake kan zijn, indien en voorzover deze lasten zullen komen te liggen beneden 80 pCt. van het niveau van 1931 en zoover zijn wij voorloopig nog niet.

Het huidige ontwerp kiest het stelsel van individuele huurverlaging. Een aanwijzing voor de richting, waarin deze zich zal bewegen, wordt gevonden in de omschrijving, dat de werking van de wet gericht wordt op woningen, waaraan thans de grootste behoefte bestaat en waarvan de voorraad niet groot genoeg is. Bedoeld worden hier dus vermoedelijk de z.g. arbeiderswoningen en indien zulks het geval is, dan kleven hieraan voor de huiseigenaren groote bezwaren. Het voornemen der Regeering toch om te komen tot verlaging der steunnormen is niet onbekend en het ligt voor de hand, dat op deze wijze het starre huurniveau in de lagere huurklassen — gevolg van het feit, dat de betaling van de reproductiekosten van behoorlijke woningen tegen een lager huurpeil niet mogelijk is — kunstmatig naar beneden wordt gedrongen om daardoor een vermindering van den huurbijslag mogelijk te maken.

De eigenaren van deze woningen, aan wie de huurverlaging tot op heden nog gedeeltelijk was voorbijgegaan, worden hiermede in het huurverlagingsproces betrokken. Dit nu is uitermate gevaarlijk en de gevolgen van deze maatregel zouden ernstig zijn en o.i. het geheele financieele apparaat, hetwelk op het particulier eigendom van onroerend goed is opgebouwd, tot in zijn grondvesten aantasten. Immers, gezien de onmogelijkheid om tot productie van nieuwe behoorlijke woningen op een lager huurpeil te komen, vormde de huurbijslag een rem op de huurddaling der z.g. goedkoopere woningen en werd hiermede tevens de huurddaling in de hogere huurklassen, van welke de Regeering zelf erkent, dat zich hierin veelal reeds de gewenschte huurverlagingen hebben doorgezet, geremd. Wordt nu door de wellicht beoogde maatregel het remblok van den huur-bijslag losgetrokken, dan zullen zich onvermijdelijk ook in de hogere huurklassen verdere huurverlagingen voltrekken met het noodlottige gevolg, dat de thans op groote schaal nog met groote moeite en opofferingen over-eind gehouden exploitaties moeten ineensinken.

De Regeering toch bindt zich in dit ontwerp, krachtens de M. v. A., tot het zich onthouden van elk verder ingrijpen, terwijl het o.i. vaststaat, dat de thans getrokken grenzen van bemoeiing in de toekomst geheel onvoldoende zullen blijken. De economische existentie van het grootste gedeelte der tegenwoordige huiseigenaren zal hiermede worden afgesneden en dan eerst zal duidelijk blijken, tot welk een uitholling van dit deel van het economische organisme de weigering van de aanvaarding der consequentie van gedaalde goederenwaarden bij gelijkblijvende schulden heeft geleid. Indien de Regeering nu stelt, dat de huurverlaging van beperkten om-

vang zal zijn dan zijn wij het hiermede, op grond van het bovenstaande, niet eens. Dit z.g. vaste lasten ontwerp draagt o.i. een specifiek huurverlagingskarakter, hetwelk blijkt zoowel uit het aantal der daaraan gewijde artikelen als uit den inhoud ervan.

Omtrent de samenstelling van de z.g. huurkamer blijft onduidelijk de wijze, waarop de Regeering zich deze heeft gedacht. Met name moet hier worden gevraagd of naar het oordeel der Regeering aan de organisaties een taak ten deze is toebedeeld. Verder wordt gemist de aanduiding van de tijdsperiode welke maximaal voor behandeling van een bij de huurkamer aanhangig gemaakte huurzaak is uitgetrokken. Een tijdvak van 2 à 3 weken behoeft o.i. niet te worden overschreden.

Art. 16 maakt een beslissing van terugwerkende kracht tot een door de huurkamer te bepalen tijdstip mogelijk. Aangezien de huurder zich te allen tijde ter zake van huurverlaging tot de huurkamer kan wenden, is deze bepaling voor week- en maandwoningen — indien de termijn van behandeling tot enkele weken wordt beperkt — voor de huurders van weinig belang en is het daarom onnoodig een dergelijke, ten ongunste van den eigenaar werkende bepaling, op te nemen.

De beslissing van de huurkamer bindt den huiseigenaar voor tenminste een jaar. De huurder houdt echter het recht om vóór het verstrijken van dien termijn een goedkoopere woning te betrekken en is dus niet verplicht een jaar onder de gestelde voorwaarden te blijven wonen. Bij vermindering of afschaffing van den huur-bijslag ligt het dus voor de hand te verwachten, dat, tengevolge van het groot woning-overschot in verschillende groote gemeenten, de huiseigenaren tegen elkander worden uitgespeeld. Op deze wijze wordt, wegens het praktisch uitblijven van verlichting van lasten en een vergroting van de financieele spanning tengevolge der huurverlaging, in de verhouding van huiseigenaar contra schuldeischer en huurder de positie van den eerste verder uitgehold. En waar de huurder thans in de economisch sterkere positie staat dan de verhuurder, zou hiermede bij de redactie van de wettelijke voorschriften op dit onderdeel meer rekening gehouden moeten zijn dan thans het geval is.

Met betrekking tot de thans voorgestelde individuele canon-verlaging geldt hetzelfde, wat elders, t.a.v. de onvoldoende beschermingsmaatregelen tegen de financieele gevolgen der huurverlaging in verband met de reeds thans bestaande exploitatie-moeilijkheden, is opgemerkt. Ook hier wordt slechts voor de thans reeds „noodlijdende” huiseigenaar eenige mogelijkheid tot verlichting geschapen, terwijl daartegenover de solvente erfpachter, n'en déplaise de huurverlaging, ten volle aan alle oude verplichtingen zal hebben te voldoen.

Wij kunnen, en hiermede zouden wij willen besluiten, in dit ontwerp weinig zien, dat rekening houdt met de gerechtvaardigde verlangens der huiseigenaren. O.i. is dit ontwerp een middel, waardoor verdere huurverlagingen zullen worden bevorderd, waarbij tevens bepaalde crediteuren-groepen onredelijk worden bevoordeeld en anderzijds gemaakte overheidsfouten worden verdoezeld, alles op kosten van de huiseigenaren. Wij deelen geenszins de meening der Regeering, dat de huurdderving tengevolge van dit ontwerp van beperkten omvang zal zijn en meenen integendeel, dat bij totstandkoming van dit wetsontwerp op korten termijn een chaos op het gebied van de exploitatie van het onroerend goed, bij overigens gelijkblijvende omstandigheden, zal ontstaan.

Het aanhangige ontwerp is, in vergelijking met het vorige, een groote stap achteruit en naar ons oordeel is het dan ook, mede in het algemeen belang, voor de huiseigenaren onaanvaardbaar, gezien de uitdrukkelijke verklaring der Regeering, dat zij zich van verdere stappen in deze materie zal onthouden.

A. W. HERMSE.

DE NIEUWE WETTELIJKE REGELING VAN DEN ECONOMISCHEN RAAD IN FRANKRIJK.

Autoritair en democratisch geregeerde Staten, beide hebben consultatieve organen noodig om de verbinding tot stand te brengen tusschen het openbaar bestuur en de economische krachten van het land.

Italië heeft tot dit doel de corporaties. Op grond van de wet van 1934 zijn thans alle 22 corporaties opgericht. Hiermede heeft Mussolini een groote advies-instantie verkregen, die bestemd is de politieke Kamer te vervangen. Op 23 Maart 1936 kwamen alle 22 corporaties voor het eerst te Rome bijeen. De vergadering was bestemd om „ja” te zeggen.

Frankrijk was reeds elf jaar geleden overgegaan tot het vormen van den Conseil National Economique, ingesteld bij decreet van 16 Jan. 1925 (Herriot). De financiële basis werd verkregen door een wet van 29 April 1926. Twee wetsontwerpen werden ingediend (Poincaré; Paul Boncour) om aan den C.N.E. een wettelijke basis te geven, maar de wetgever zweeg tot nu toe.

Thans is op 23 Maart 1936 een geheel nieuwe wet in het „Journal Officiel” opgenomen, regelende de instelling, organisatie en bevoegdheid van den nieuwen C.N.E.¹⁾

De overeenkomst tusschen de oude en de nieuwe regeling is, dat het Italiaansche stelsel niet is gevolgd. Uitdrukkelijk werd bij de debatten betoogd, dat het in corporaties georganiseerde bedrijfsleven op den duur wel moet komen in den greep der Regeering. Dit werd niet wenschelijk geacht.

Het verschil tusschen de oude en de nieuwe regeling in Frankrijk is zeer belangrijk.

De C.N.E. van 1925 was een economische raad, werkzaam ten behoeve van de regeeringsorganen. Adviezen werden uitgebracht niet alleen over de economische wetsontwerpen, welke aan den Raad werden voorgelegd, maar ook werden aan den Raad onderzoekingen opgedragen. Op 24 Maart 1927 verscheen een groot rapport aan de Regeering over: „le problème de l'outillage national.”²⁾ Een groote enquête werd gehouden „sur la situation des principales branches de l'économie nationale”.

Maar anderzijds werd de klacht vernomen, dat de Regeering den C.N.E. wel eens negeerde. In de monetaire kwestie werd het advies van den C.N.E. niet gevraagd. De C.N.E. geraakte in een hoek. De adviezen maakten geen opgang.

Toen is, van de zijde van het Parlement, de C.N.E. tot een nieuw leven gewekt. Het regeeringsontwerp Paul Boncour (Januari 1933) bleef liggen. Het Parlement zoude zelf handelen.

In 1934 is zoowel in den Senaat als in de Chambre des Députés een groote commissie gevormd: Commission de la réforme de l'Etat.

De Kamer-commissie is verdeeld in 4 groepen.

- a. een groep voor de reorganisatie van de uitvoerende macht;
- b. een groep voor de reorganisatie van de wetgevende macht;
- c. een groep voor de reorganisatie van de rechterlijke macht;
- d. een groep om de contacten te zoeken tusschen het openbaar bestuur en de economische, moreele, en intellectuele krachten van het land.

Deze vierde sous-commission (rapporteur Paul Ramadier) heeft in het bijzonder het nieuwe ontwerp op den C.N.E. voorbereid ten behoeve van een betere werking van het parlementaire stelsel. Uitgegaan is van een hervorming van het Parlement. Geconstateerd was, dat economische krachten in het land vertegenwoordiging zochten in het Parlement. Hieraan wil de commissie een einde maken. Het Parlement moet worden teruggegeven aan den burger; de Economi-

sche Raad, zelfstandig van de Regeering, moet worden teruggegeven aan den producent en aan den consument.

De C.N.E., ook in de nieuwe organisatie, heeft slechts adviseerende bevoegdheid. Regeering en Parlement kunnen het advies inwinnen. Het eigenlijk nieuwe in de werking van den C.N.E. hangt echter samen met de praktische werking van de groote vaste parlementaire commissies, die den arbeid van het geheele Parlement in belangrijke mate hebben overgenomen. Thans kunnen deze parlementaire commissies rechtstreeks met den C.N.E. in contact komen. Dit is ook het eenige punt, waarop de Senaat nog een amendement heeft ingediend alvorens op 6 Maart de wet aan te nemen. De Kamer aanvaardde het amendement op 10 Maart. Thans staat de wet in het Journal Officiel.

Alleen is in den Senaat nog betoogd, dat de Economische Raad het Parlement niet mag op zijde zetten. De Kamer had daar geen angst voor. Het contact Parlement-Economische Raad is verkregen. Beide kunnen zelfstandig optreden; beide kunnen toenadering zoeken.

C. W. DE VRIES.

MAG HET OOSTEN EUROPA CONCURRENTIE AANDOEN?

In 1868 werd Japan voor het internationaal handelsverkeer geopend. Vanaf 1602, het jaar waarin de Tokugawa Shogun de leiding in de Regeering nam, was het land vrijwel hermetisch gesloten geweest; in 1852 forceerden de Amerikanen de grenzen met een oorlogsvloot; in 1863 traden de Engelschen, Franschen en Nederlanders gezamenlijk op om handelsverdragen te verwerven en schoten bij die gelegenheid Shimonoseki plat. Men wilde en kreeg een voor het verkeer ontsloten Japan. Hoezeer zijn de verlangens van het blanke ras sinds dien tijd veranderd! Het slachtoffer van de krachtdadige actie heeft zich tot een zeer belangrijk industrieland ontwikkeld en daardoor is de vreugde over het verwerven van een nieuwe handelsrelatie geluwd; velen zouden haar gaarne weer in de oude afgeslotenheid terugdringen, omdat men op sommige terreinen lastige concurrentie ondervindt. Vrijhandelslanden als Engeland en Nederland keeren terug tot een ouderwetsche protectie, koloniale preferentie voor de Moederlanden doet haar intrede om het land, dat in harten arbeid zich omhoog tracht te werken den weg tot welvaart af te snijden. Vrijhandel heeft blijkbaar alleen zin, als hij gemakkelijk en aangenaam is voor de Westersche heerschers dezer aarde. Mr. J. Bierens de Haan drukt dit onomwonden uit in een artikel in „De Economist” van Januari 1936 op pag. 19:

„Vrijhandel bestaat niet meer — zelfs, in de gewijzigde verhoudingen niet meer als ideaal. De vrijhandelsgedachte stamde uit den tijd, dat Europa uit andere werelddeelen granen en grondstoffen invoerde, in ruil voor fabrikaten; *in die wereld was vrijhandel het vanzelf sprekende Europeesche belang*” (cursivering van mij).

Dat een land als Japan geen granen en grondstoffen heeft aan te bieden, speelt geen rol. Kan het niet op onze wijze het Europeesche belang dienen dan moet het zijn volk maar laten crèpeeren.

Is het wonder, dat groote schrijvers bevangen raken door een angst voor den ondergang van de Westersche beschaving, als zij constateeren, dat velen zich op een dergelijk eenzijdig standpunt plaatsen? Gelukkig, er gaan ook andere stemmen op. Er klinken waarschuwingen aan het adres van onze economische politici. Zoo'n waarschuwing is vervat in een gedegen werk, dat onlangs is verschenen.³⁾

Het boek telt bijna 400 bladzijden vol interessante

¹⁾ De volledige tekst is opgenomen op pagina 221.

²⁾ Dit rapport werd vervolgd op 15 Sept. 1927; 28 April 1928; 17 Jan. 1929 en 19 April 1931.

³⁾ G. E. Hubbard „Eastern industrialization and its effect on the West”, uitgegeven door The Royal Institute of International Affairs te Oxford.

gegevens, zoodat het onmogelijk is in het bestek van dit tijdschrift een overzicht te geven van den inhoud. Wat zou dit trouwens voor zin hebben? Zij, die belangstellen in het brandend probleem in het Oosten, dat naar een gewelddadige oplossing neigt, zullen dit werk willen en moeten lezen. Het is het beste, dat over dit vraagstuk verscheen, het is vrij van vooringenomenheid en het grootste deel wordt in beslag genomen door een neutrale zuiver wetenschappelijke en historische beschrijving van de industriële ontwikkeling van Japan, China en Britsch-Indië. De schrijver stelt zich geen partij, hij constateert feiten en doet dit vanuit een bepaalden gezichtshoek, dien van de concurrentie op de wereldmarkten. Prof. Gregory neemt daarna het woord en trekt conclusies uit den schat van beschouwingen, die hem is voorgelegd.

De schrijver wijst erop, wat al zoo vaak door anderen zonder succes is gedaan, dat Japan nog steeds een passieve handelsbalans heeft, de invoeren overtreffen de uitvoeren. Naarmate men nu den export bemoeilijkt, zal het land zich als koper moeten terugtrekken, wat een verdere inkrimping van den wereldhandel, die men in theorie zoo gaarne wil uitbreiden, zou beteekenen. Nog steeds is het aandeel van Japan in den wereldhandel gering; wat de invoeren betreft is het in de crisisjaren 1929/'34 van 2,8 pCt. tot 3,04 pCt. gestegen, wat de uitvoeren aangaat van 2,93 pCt. tot 3,5 pCt. Aanvankelijk heeft Japan zich hoofdzakelijk op den uitvoer van textielgoederen toegelegd en hier steeg zijn aandeel in de wereldexporten van 1927 tot 1933 van 17 pCt. tot 39 pCt. Dit is natuurlijk een zeer belangrijke stijging, doch men mag niet over het hoofd zien, dat het land erin slaagde om door zijn goedkope leveringen het verbruik in arme landen als bijv. Nederlandsch-Indië op peil te houden, ja, dat het zelfs in staat was zeer primitieve gebieden in Afrika tot consumptie van katoenen goederen te prikkelen. Hieruit blijkt duidelijk welk een weldaad de Japansche industrie aan een verarmde wereld bewees door laaggeprijsde producten ter beschikking te stellen. Dit punt wordt gemeenlijk uit het oog verloren. Men staart zich blind op den terugslag, die de Oostersche concurrentie heeft op de Westersche industrie, doch denkt niet aan de armen der armen, die er profijt van trekken. Een betreurenswaardig feit is, dat de Japansche uitvoer in de wereld meer en meer belemmeringen gaat ontmoeten, waardoor natuurlijk het verbruik ernstig wordt geremd. Dit zal de katoenverbouwer tot zijn schade ondervinden, en zeker spreekt de funeste economische politiek een rol in de prijsdaling, die op de markt van ruwe katoen is ingetreden. Het is overbodig in dit tijdschrift den vicieuze cirkel verder uit te stippelen, iedere lezer ziet dien zonder twijfel voor zich.

Helder teekent de schrijver de moeilijkheden, die Japan door het autarkische streven der Westersche landen worden opgelegd, en hoe de nood dwingt tot het entameeren van andere industrieën, waarvoor het land minder geschikt is. Hierdoor ontstaat een uitbreiding over vele artikelen, waarop Japan zich stellig niet toeleggen zou, als men zijn textielproducten in betaling zou willen nemen voor de invoeren, die het behoeft, omdat de winstkansen voor die nieuwe bedrijven veel kleiner zijn, soms zelfs ontbreken. Nood breekt hier echter wet, er moet uitvoer zijn op straffe van ondergang in armoede en ellende.

Belangwekkend is het historische overzicht van de Japansche industrie, waarin wordt uiteengezet, dat de organisatie van het Japansche bedrijfsleven anders is en moet zijn, dan die van het Westersche. De Regeeringsinvloed is er veel groter, de samenwerking in de verschillende branches intensiever. Er zit in den opbouw der nijverheid veel planmatig. Geen ordening, die feitelijk een verkapt bescherming van de zwakken is en dus de producten duur maakt, maar een samenwerking, die allereerst gericht is op de

levering van goedkope waren, waardoor de concurrentiekracht stijgt en de consumptie wordt geanimeerd.

Het spreekt vanzelf, dat de industriële ontwikkeling van China en Britsch-Indië voor Japan een hindernis vormt, want deze afzetgebieden streven, wat de textiel betreft, naar zelfgenoegzaamheid. Daarbij wordt naarstiglijk gebruik gemaakt van invoerrechten, die het ethische bezwaar hebben, dat zij gedragen worden door noodlijdende bevolkingen, om van de economische bezwaren niet te spreken. Het past den Hollander niet over deze politiek den staf te breken, want wij volgen haar ook in Indië, waar wij trachten de naaktlooperij te bevorderen door de prijzen der katoenen stoffen omhoog te werken.

Prof. Gregory wijst er in zijn conclusies op, dat wij bij de beschouwing van de industriële revolutie in het Oosten vooral moeten denken aan de lessen, die de industriële revolutie in het Westen van ruim een eeuw geleden ons geeft. Wij ondervonden, dat de machine een geweldige bevolkingsgroei en een stijgend verbruik per hoofd mogelijk maakte. Ditzelfde resultaat zal zonder twijfel bereikt worden door de ontwikkeling in het Oosten, die wij thans op alle mogelijke manieren trachten te verhinderen; wij zullen dus, als wij er niet in slagen de Oostersche volken in armoede te verstikken, rekening moeten houden met een stijgende vraag uit die regionen naar kapitaal voor de uitbreiding der productiemiddelen, naar grondstoffen en voedingsmiddelen en naar al die producten, waarvoor het Westen beter is uitgerust dan het Oosten. Stijgende welvaart in Japan, China en Britsch-Indië, enz. kan niet anders dan een gunstigen invloed hebben op de welvaart van de rest van de wereld.

Moge dit belangrijke boek ertoe mede werken een beter begrip omtrent het Japansche probleem ingang te doen vinden en moge men terugkeeren van de dwaze opvatting, dat het thans tijd wordt voor de Europeesche volken om zich op te sluiten in verschillende autarkische rijken, waarin men teren kan op den rijkdom, dien men in den loop der eeuwen heeft verworven door uit te zwerven over de wereld (nog wel ongehinderd door een reisbelasting) en in het bijzonder in de laatste eeuw door de bevordering van een uitgebreid ruilverkeer. Het Europeesche belang is geen ander dan dat van de geheele wereld, het kan zich niet stellen tegenover het streven naar betere levensvoorwaarden in thans nog arme landen, evenmin mag het zich verzetten tegen een hernieuwd streven naar vrijhandel, omdat het nog steeds voor ieder land en voor ieder mensch voordelig is te koop en daar waar een bepaald product het beste en goedkoopste wordt geproduceerd.

Deze les kan men putten uit het zeer belangrijk boek, dat aanleiding gaf tot het schrijven van dit artikel. Th. L.

DE BALANS VAN ROTTERDAM OVER 1935.

Het jaar 1935 heeft voor Rotterdam betekend, dat de nederwaarts gerichte lijn in de ontwikkeling van de havenstad is doorgetrokken. Wij krijgen daarvan een duidelijke indruk, wanneer wij het volgende overzicht van de voornaamste op de arbeidsmarkt betrekking hebbende factoren bestuderen.

	Aantal taken, verricht in dienst van bij de Scheepvaartvereniging „Zuid“ aangesloten werkgevers gedurende:	Aantal arbeiders werkzaam in industriële ondernemingen op 31 December:	Aantal werkloze ingeschrevenen bij de arbeidsbeurs op 31 December:
1929	4.947.910	65.800	9.957
1930	4.161.591	62.886	19.267
1931	3.522.340	?	32.773
1932	2.745.479	47.614	46.924
1933	2.621.503	48.504	47.670
1934	2.607.168	46.616	51.289
1935	2.237.605	44.578	55.834

Nadat in 1933 de snelle val voorlopig was gestuit, is dus een korte tijd van betrekkelijke standvastigheid, doch met neiging ten kwade, gevolgd, waarna

in 1935 de achteruitgang weder scherpere vormen aannam.

Deze ongunstige ontwikkeling zal wellicht sommigen verbazen, wanneer zij daarnaast plaatsvoert goederen van 1934 op 1935 is gestegen van 27.324.331 op 28.191.430 ton. Ook hier geldt, dat men de stemmen — i.c. die, welke uit de tabellen klinken — moet wegen en niet tellen. Dit is slechts mogelijk bij ontleding der totaal-cijfers en beschouwing daarvan over een niet te kort tijdvak. Wij komen dan tot de volgende gegevens (in tons van 1000 kg) omtrent de toeneming van de zeevervoeren over Rotterdam sedert het voorlopige dieptepunt omstreeks 1932.

	1932	1933	1934 ¹⁾	1935 ¹⁾
Granen	4.492.322	3.787.389	3.285.915	2.604.524
Meststoffen	340.322	426.983	424.316	497.378
Hout	572.724	1.238.871	1.527.958	1.335.563
Erts	2.096.276	2.709.707	4.422.937	5.204.268
Minerale oliën	806.591	1.250.125	1.654.660	1.983.752
Steenkool	6.482.476	7.419.272	9.282.725	10.421.580
Andere goederen	6.074.626	6.283.088	6.725.820	6.144.345

¹⁾ Met inbegrip van Vondelingenplaat (geanneeerd Pernis).

Hieruit zien wij, dat de grote massa-artikelen erts, steenkool, hout en minerale oliën, waarvoor de Rotterdamse haven in het bijzonder is geoutilleerd en waarvan het vervoer over de Noordzeehavens na de herleving van de bedrijvigheid in West-Duitsland aanzienlijk is toegenomen, sedert 1932 voor Rotterdam betere cijfers aanwijken, al flatteert de annexatie vanvindt echter de beeld. De algemene arbeidsmarkt vervoeren weinig steun, gelijk de bovenweergegeven werkloosheidscijfers ten overvloede nog eens demonstrenen.

Wanneer wij het voor Rotterdam betrekkelijk kleine artikel meststoffen nu buiten beschouwing laten, dan zien wij daarnaast, dat het graanvervoer, waardoor veel arbeidsgelegenheid in de haven wordt medegebracht, bedroevend is geslonken. Het loont de moeite deze cijfers nog even te specificeren voor het inkomende vervoer.

1932 Graanaanvoer 4.299.201 t.	invoer: 2.525.055 ton
	doorvoer: 1.774.146 ton waarvan Duits doorvoergraan: 558.998 ton
1935 Graanaanvoer 2.484.149 t.	invoer: 1.482.198 ton
	doorvoer: 1.001.951 ton waarvan Duits doorvoergraan: 388.847 ton

De ontwikkeling van de Nederlandse bodemcultuur heeft dus de invoer van graan over Rotterdam in vier jaren tijds doen slinken van 2.500.000 tot 1.500.000 ton. De Duitse en Franse autarkie heeft de doorvoer van niet-Duits graan over Rotterdam in diezelfde tijd doen verminderen van 1.215.000 tot 613.000 ton.

Daarnaast blijkt het stukgoedvervoer over Rotterdam (de hierboven met „andere goederen” aangeduide rubriek) op het noodpeil van 1932 te zijn blijven staan. Van 1932 tot 1934 zien wij een stijging met ongeveer 10 pCt., daarna — het jaar der Belgische devaluatie — een bijna even groot verlies. Ten aanzien van deze arbeidsintensieve vervoeren bij uitnemendheid geldt dus helaas niet de uitspraak van Minister Gelissen in de zitting der Eerste Kamer van 11. Maart jl., dat sedert 1932 het goederenverkeer weder vooruit is gegaan.

Hiermede is de inzinking der arbeidsgelegenheid in de haven afdoende verklaard.

Volledigheidshalve geef ik voorts de overeenkomstige cijfers voor Antwerpen (in tons van 1000 kg):

	1932	1933	1934	1935
Granen	4.068.331	3.564.845	3.534.449	3.478.990
Meststoffen	550.724	701.832	894.188	927.441
Hout	560.915	781.634	661.709	868.926
Erts	857.951	1.215.125	1.550.704	2.061.990
Minerale oliën	816.967	905.512	1.057.982	1.104.358
Steenkool	2.550.133	2.635.252	3.166.439	3.984.292
Andere goederen	8.021.345	9.148.697	10.021.326	10.814.751

Wij zien dus te Antwerpen voor de massa-vervoeren, welke in de Belgische haven nooit dezelfde overheersende betekenis hadden als te Rotterdam, een wat kleinere vooruitgang, voor het graanvervoer een kleinere achteruitgang en voor het stukgoed een kleinere vooruitgang, waardoor de Scheldehaven een besliste voorsprong op Rotterdam heeft verkregen. De gestadigheid van deze aanwas is even imposant als veelzeggend.

Het Antwerpse achterland valt niet geheel met het Rotterdamse samen. De vergelijking wordt daarom leerzamer als wij in het bijzonder het Rijnvervoer beschouwen.

Vervoer langs Lobith Rijnopwaarts (in tons van 1000 kg).

	Over Rotterdam		Over Antwerpen	
	1932	1935	1932	1935
Granen	1.479.147	898.965	1.226.557	602.944
Meststoffen	25.492	14.427	14.929	11.946
Hout	371.657	1.064.220	21.855	85.155
Erts	2.703.041	5.603.977	160.304	795.429
Minerale oliën	518.195	758.569	151.431	244.158
Steenkool	704.304	678.664	124.417	187.035
Andere goederen	1.921.422	1.848.320	515.553	606.678

Antwerpen lijdt dus als graanhaven ook sterk onder de Duitse en Franse autarkie, doch als wij bedenken, dat de graandoorvoer over Rotterdam voor een groot gedeelte passieve overlading van Duits graan voor Duitse rekening uit en in Duitse schepen is geworden, terwijl bovendien Rotterdam in 1932 al achteruit was gegaan, vergeleken bij 1929, terwijl Antwerpen op geal, was gebleven (1929: Rotterdam 1.859.678 ton; Antwerpen 1.183.886 ton), dan constateeren wij, dat Antwerpen zich als internationale graanmarkt voor de Rijnlanden en Zwitserland beter heeft gehouden dan Rotterdam. Voor alle andere rubrieken blijkt reeds in één oogopslag, dat Antwerpen zich de laatste jaren in het vervoer Rijnopwaarts naar verhouding beter heeft gehouden dan Rotterdam.

Vervoer langs Lobith Rijnafwaarts (in tons van 1000 kg).

	Over Rotterdam		Over Antwerpen	
	1932	1935	1932	1935
Granen	2.055	7.287	5.177	1.845
Meststoffen	129.151	242.048	243.836	580.912
Hout	6.544	5.475	11.283	9.186
Ertsen	2.539	5.938	13.090	3.688
Minerale oliën	2.835	19.857	1.231	2.435
Steenkool	5.865.062	9.624.956	1.029.689	1.681.007
Andere goederen	1.495.955	1.300.091	784.220	1.451.003
Alle goederen zonder steenkool	1.639.079	1.580.696	1.058.837	2.049.069

Uit deze staat zien wij, dat Rotterdam in het vervoer Rijnafwaarts een steenkoolhaven zonder veel meer is. Het zijdelings gelegen Antwerpen laat ons tegenwoordig voor de gezamenlijke „andere vervoeren” stukken achter zich. Het Duitse stukgoed vloeit thans in meerderheid naar de zee over de Belgische haven.

De onderstaande speciale staten illustreren deze gang van zaken met nog grotere duidelijkheid:

Vervoer stroomafwaarts van metaalproducten¹⁾
(in tons van 1000 kg).

	Nederland + België	Rotterdam	Antwerpen
1929..	2.921.710=100 %	1.239.734=42,4 %	828.323=28 %
1930..	2.272.794=100 „	998.123=43,9 „	663.325=29,2 „
1931..	1.827.272=100 „	939.300=51,4 „	459.170=25,1 „
1932..	1.133.821=100 „	651.417=57,5 „	260.384=23 „
1933..	1.144.239=100 „	484.546=42,3 „	362.690=31,7 „
1934..	1.425.970=100 „	482.860=33,9 „	574.131=40,3 „
1935..	1.474.673=100 „	417.531=28,3 „	753.412=51 „

¹⁾ Onder metaalproducten te verstaan: ijzer en staal in staven, bandijzer, enz., onderdelen voor bruggenbouw en dergelijke constructies, platen en blik uit ijzer en staal, rails in ijzer of staal met onderdelen, ijzeren spoorwegdwarsliggers, assen, raderen, enz. voor rollend spoorwegmaterieel, buizen en zuilen van ijzer of staal, ijzer- en staaldraad in bossen, andere ijzer- en staalwaren.

Vervoer stroomopwaarts van ander stukgoed dan metaal-producten (in tons van 1.000 kg.)¹⁾

Nederland + België		Rotterdam	Antwerpen
1929..	2.468.652=100 %	1.400.873=56,8 %	401.242=16,3 %
1930..	2.255.046=100 "	1.238.833=54,9 "	327.918=14,5 "
1931..	2.306.882=100 "	1.307.923=56,7 "	367.243=15,9 "
1932..	2.388.600=100 "	1.331.240=55,7 "	436.351=18,3 "
1933..	2.724.993=100 "	1.449.113=53,2 "	571.889=21 "
1934..	3.153.512=100 "	1.677.970=53,2 "	673.309=21,3 "
1935..	2.428.263=100 "	1.268.670=52,3 "	508.834=21 "

Idem stroomafwaarts.

1929..	2.806.432=100 %	1.151.594=41 %	538.867=19,2 %
1930..	2.958.622=100 "	1.066.759=36,1 "	503.969=17 "
1931..	2.983.012=100 "	1.035.271=34,7 "	453.283=15,2 "
1932..	2.219.099=100 "	758.513=34,2 "	379.671=17,1 "
1933..	2.145.696=100 "	753.647=35,1 "	375.335=17,5 "
1934..	2.110.421=100 "	734.794=34,8 "	466.827=22,1 "
1935..	2.082.733=100 "	679.106=32,6 "	544.594=26,1 "

¹⁾ Onder *stukgoederen* zijn hier niet medegerekend de massagoederen (granen, ertsen, steenkool, ruwe steen, ruw ijzer en staal, ruw staal in staven, plantaardige oliën, minerale oliën, hout) en de massale stukgoederen (rijst, mest, peulvruchten, mout).

Ook voor deze goederen geldt dus zeker niet, dat sedert 1932 voor Rotterdam vooruitgang is ingetreden.

Dit zijn onweersprekelijke feiten, waarover men in en uit kan praten, doch die met dat al eenvoudig voor ons staan. Het is natuurlijk waar, dat ook de Duitse afleidingspolitiek onze haven veel kwaad heeft gedaan, maar daaronder lijdt Antwerpen eveneens. Daarin ligt toch ook zeker geen reden, om onze oude plaats in de Rijnvaart ten behoeve van een Belgische zeehaven te ontruimen.

Bijzondere aandacht verdient ook de ontwikkeling van de Rotterdamse fruitmarkt.

	Invoer		Doorvoer	
	(in tons van 1000 kg.)			
	Zuid- vruchten	Andere vruchten	Zuid- vruchten	Andere vruchten
1932 ..	100.000	35.000	103.000	29.000
1933 ..	92.000	28.000	97.000	27.000
1934 ..	74.000	26.000	101.000	26.000
1935 ..	90.000	20.000	96.000	10.000

De invoer van zuidvruchten is dus ten opzichte van het zeer slechte jaar 1934 weder gestegen, waartoe ongetwijfeld zal hebben medegewerkt, dat de monopolieheffing bij de invoer van sinaasappelen krachtens het handelsverdrag met Spanje in het seizoen is gehalveerd. De doorvoer van zuidvruchten is enigszins gedaald. Opmerkelijker is echter nog de eenzijdigheid van deze doorvoer. Terwijl van de 90.000 ton geïmporteerde zuidvruchten 39.000 ton bananen zijn, vormt deze vrucht van de 96.000 ton doorgevoerde zuidvruchten een contingent van niet minder dan 63.000 ton.

De invoer van ander overzees fruit, voornamelijk appels, is sterk gedaald. Het feit, dat ditmaal, door het slepende verloop van de onderhandelingen met de Verenigde Staten, de monopolieheffing niet is verlaagd, zal daaraan wel mede schuldig zijn. De doorvoer is hopeloos in de neer.

Ook voor deze artikelen is een vergelijking met Antwerpen weder leerzaam:

	Seizoen	Rotterdam	Antwerpen
Aanvoer van Spaan-	1933/34	613.500 kisten	889.000 kisten
sche sinaasappelen	1934/35	440.000 "	748.000 "
Aanvoer van Ameri-	1933/34	1.915.000 "	1.454.000 "
kaansche appels	1934/35	824.000 "	921.000 "

¹⁾ Eén vat op drie kisten, omgerekend.

Van verder afdalen in bijzonderheden mag ik mij na het voorafgaande wel onthouden. Als treffend algemeen gegeven laat ik nog volgen een overzicht van de ontwikkeling van Rotterdam en Antwerpen in de crisisjaren:

	Zeevervoer		Rijnvervoer	
	Rotterdam	Antwerpen	Rotterdam	Antwerpen
1929	38.453.000	26.212.000	32.666.000	5.633.000
1932	20.865.000	17.426.000	15.227.000	4.304.000
1935	28.191.000 ¹⁾	23.241.000	22.073.000 ¹⁾	6.263.000

¹⁾ Na annexatie van Pernis (Vondelingenplaat).

Als Rotterdam dus deel heeft aan de toeneming van het wereldverkeer na 1932, dan is het herstel van onze zeehaven toch veel slomer dan van Antwerpen en het ergste van alles is, dat Rotterdam juist in het Rijnvervoer, ons oude leen, ongunstig bij Antwerpen afsteekt. Bedroeg het verschil tussen zee- en Rijnvervoer in 1929 te Rotterdam en te Antwerpen onderscheidenlijk ongeveer 6.000.000 en 20.500.000 ton, in 1935 waren deze cijfers 6.000.000 en 17.000.000 ton. Het zwaartepunt van de Antwerpse bedrijvigheid verlegt zich dus in de richting van de Rijnvaart.

Tenslotte volge hier nog een overzicht van het verschil tussen de inlagen en de terugbetalingen op de Rotterdamse spaarbanken:

1928	.....	+ f 1.240.000,—	
1929	.....	+ „ 2.150.000,—	
1930	.....	+ „ 5.100.000,—	(vertrouwenscrisis)
1931	.....	+ „ 80.000,—	(depreciatie £)
1932	.....	+ „ 2.400.000,—	
1933	.....	+ „ 400.000,—	(depreciatie \$)
1934	.....	— „ 1.000.000,—	} (verarming)
1935	.....	— „ 2.200.000,—	

Al de gegeven cijfers zijn voor ieder verkrijgbaar; bijna alle zijn zij ontleend aan de statistiek van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam over 1935.

Al de opgenoemde feiten kunnen aan iedereen bekend zijn.

Al de gegeven commentaren betekenen herkauwing van wat het Rotterdamse bedrijfsleven duidelijk heeft doen weten aan volk en Regering. Zij zijn geen uitvloeisel van pessimisme of gebrek aan optimisme, want feiten zijn feiten en geen gemoedsstemmingen.

Er is alle reden om te vertrouwen, dat Rotterdam binnen het kader van de algemene toestand van de wereldhandel en het wereldverkeer zijn oude plaats zal kunnen hernemen als alle Nederlanders met alle Rotterdammers de handen ineenslaan tot herstel van gezonder verhoudingen.

Er is geen reden om aan te nemen, dat daartoe in ons land geen bereidheid zal worden gevonden. Het afwachten is slechts, of de beraadslagingen ook thans weder zullen worden gerekt tot Saguntum zal zijn gevallen. En een groot gevaar is, dat de ongelovige Thomas niet slechts een historische, doch ook een hedendaagse figuur is.

Mr. W. F. LICHTENAUER

DE NEDERLANDSCH-DUITSCH- CLEARING.

Twee omstandigheden hebben in den laatsten tijd weer de aandacht van belanghebbenden gevestigd op de clearing met Duitschland en de daarin voor exporteurs vervatte risico's: het stijgende tekort, en de onzekere internationale situatie. Het deficit in de clearing, dat begin van dit jaar 35 miljoen beliep, is inmiddels met rond 7 miljoen gestegen, zoodat in een tijdvak van juist anderhalf jaar een tekort van 42 miljoen is ontstaan. Het gebeurde met het Sonderkonto, dat bij de invoering der clearing een onafgewikkeld saldo van 50 miljoen aanwees en waarvan toen abrupt de liquidatie uit loopende importen werd stopgezet om te worden vervangen door een geleidelijke afwikkeling uit een daarvoor gereserveerde portie van de clearing, is natuurlijk nog niet vergeten.

Nu dit verloop samenvalt met een ver van rustige internationale politieke situatie worden de risico's van zulk een toestand vanzelf zwaarder geteld. En wel omdat juist uit dien politieke toestand acute gevaren kunnen voortspruiten voor alles wat aangevoerd is op een rustige continuatie van het internationale verkeer van goederen en diensten. Een oor-

log pleegt daaraan plotseling een eind te maken. Maar men behoeft niet dadelijk aan oorlogsgevaar te denken. Het geval Italië heeft aangetoond, dat het handelsverkeer in één slag kan worden stilgelegd, ook al is er van oorlog in Europa geen sprake. En wat nu Duitsland betreft, daar zou men de casus kunnen construeeren, dat de militarisatie van het Rijnland sancties uitlokt. Hoe dit ook zij, men mag zich niet verhelen, dat er mogelijkheden in den politieken toestand schuilen, die het handelsverkeer met Duitsland acuut zouden kunnen stopzetten.

Wanneer nu in zulk een geval de wederzijdsche goederen- en dienstenbeweging in één slag zou worden stopgezet, beteekent zulks dan, dat de bestaande toestand van de clearing bevriest en dat dus het tekort op het huidige peil gefixeerd blijft? Zoo ja, dan ware inderdaad dit gevaar een ernstige bedreiging van exporteurs. In dit verband moet echter één factor in het Nederlandsch-Duitsche handelsverkeer niet over het hoofd worden gezien, nl. het leverancierscrediet en de termijn daarvan. In den handel zoowel nationaal als internationaal wordt als regel een zeker crediet aan afnemers verleend. Wat het internationale verkeer betreft, pleegt de crediettermijn steeds korter te worden naarmate het afnemersland een slechtere deviezenpositie heeft, omdat aan dit laatste een wachtermijn tot het moment van werkelijke transfereering pleegt vast te zitten, die in de plaats treedt van het crediet aan debiteuren. Ook in ons verkeer met Duitsland is dat het geval; voor clearingvorderingen bestaat op het oogenblik een wachtermijn van drie maanden. Het is dus begrijpelijk, dat zich vrijwel algemeen de usance heeft ontwikkeld, dat voor verkoopen naar Duitsland de koopers aldaar onmiddellijk bij de Verrechnungskasse storten. Meer dan dat: voor zoover de deviezenbepalingen dat veroorloven — voor „lebenswichtige” goederen — wordt zelfs door de afnemers vooruitbetaald en vindt de export eerst plaats wanneer de betrokken post voor afwikkeling uit de clearing aan de beurt is.

Omgekeerd echter is voor onzen import uit Duitsland de credietverstrekking wel gehandhaafd. In de eerste plaats is er voor de Deutsche leveranciers niet het argument voor inperking, dat voor onze exporteurs geldt. En de internationale concurrentie, waarin de Deutsche verkoopers toch reeds dikwijls achterliggen wat de prijzen betreft, maakt het noodig, althans wat de betalingscondities betreft, niet achter te blijven, temeer nu de interne credietsituatie in Duitsland het mogelijk maakt. Deze financieringsverschillen in den handel naar en van Duitsland zijn natuurlijk van het allergrootste belang voor de beoordeeling van de clearingsituatie in geval van eventueel abrupt afbreken van het handelsverkeer.

Wanneer men deze constellatie in cijfers wil uitdrukken, dan moet men vanzelfsprekend met schattingen werken (al zou de Regeering aan de hand der „douane-clearingverklaringen” in vergelijking tot de stortingen een heel eind in de richting van exacte cijfers kunnen komen). Wanneer men nu den gemiddelden leverancierscrediettermijn voor onze importen uit Duitsland — althans de termijn, waarmee deze dien van onze exporten naar dat land overtreft — aanneemt op rond 2 maanden, dan lijkt die taxatie niet geflatteerd. Dat beteekent dan, dat bij een jaarinvoer van ongeveer 200 miljoen er rond 35 miljoen uit dezen hoofde nog gestort moeten worden na een eventuele stopzetting van het goederenverkeer. Bij een acute stopzetting van het handelsverkeer zal dus toch nog dit bedrag in mindering van het deficit komen. Aan Deutsche zijde daarentegen zal in plaats van storting terugbetaling moeten plaats vinden voor zoover bij vooruitbetalingen importen zijn voldaan, waarvoor de goederenleverantie van onze zijde nog moest plaats vinden. Het zou heelemaal niet zoo onwaarschijnlijk zijn, dat het restant van het deficit na aftrek van den opgemelden factor, derhalve rond

7 miljoen, op deze wijze werd gedekt, in welk geval dus het heele tekort gedekt zou zijn.

En wat de long-run-positie betreft, moet men er rekening mee houden, dat over zeven à acht maanden ceteris paribus de achterstallige vorderingen afgewikkeld zullen zijn, hetgeen beteekent, dat het daarvoor nu uit de clearing geputte bedrag ad circa 30 miljoen per jaar vrijvalt en bij handhaving der betalingscontingenten dus geheel in mindering van het deficit zou komen. Zoodat het huidige tekort daardoor dan in rond anderhalf jaar zou zijn gedekt. Neemt men daarbij dan in aanmerking, dat volgens bovenstaande uiteenzetting het bestaande deficit voor een zeer belangrijk gedeelte berust op optisch bedrag, omdat in de clearingcijfers de „schuldenbalans” niet is verwerkt, dan is de conclusie wel gewettigd, dat de huidige stand van de clearing met Duitsland geenszins zoo alarmeerend is als hij er op het eerste gezicht uitziet. Wat natuurlijk niet wegneemt, dat de Regeering bij den huidige stand de noodige voorzichtigheid in acht moet nemen, verdere aanwas van het tekort moet vermijden, door de betalingscontingenten voortdurend aan te passen aan den saldoestand. Terwijl, wanneer straks de oude vorderingen vereffend zullen zijn, het zeker gewenscht is een flink deel van het daardoor vrijvallende reservepercentage voorloopig aan te wenden tot vermindering van het deficit. Zooals bekend, wordt erover gedacht om, indien de bekende tabakscompensatie, wat betreft het vinden van „extra-importen”, minder vlot verloopt dan gehoopt was, straks het vrijvallende bedrag voor dat doel aan te wenden, zoodat dan de clearingachterstand weer niet zou inloopen, hetgeen te betreuren zou zijn.

Wanneer de Regeering aan de hand van de haar bekende gegevens een schatting zou kunnen opstellen van den toestand met inbegrip van de schuldenbalans, zou dat zeker nuttig zijn. Wanneer op het oogenblik exporteurs ten onrechte risico's zien en deze natuurlijk in de prijzen, die zij van Deutsche afnemers vragen — voor zoover deze niet zijn gefixeerd zoals bij verschillende agrarische producten — calculeeren, beteekent zulks, dat quantitatief de uitvoer nog weer kleiner wordt dan bij normale prijzen met minder risicopremie-berekening mogelijk zou zijn. C. Kl.

DE RIJKSMIDDELEN OVER FEBRUARI 1936.

Al was de daling der middelen in de afgelopen maand niet zoo algemeen als in de eerste maand des jaars en al was de totale achteruitgang ook niet zoo aanzienlijk, toch geeft het in dit nummer voorkomende Middelenoverzicht, althans voor wat de niet-directe belastingen aangaat, een treurigen indruk omtrent de inkomsten van 's Lands schatkist. De totale opbrengst der niet-kohierheffingen bedroeg ditmaal f 27.465.400, tegen f 29.220.900 in Februari 1935, hetgeen een teruggang beteekent van f 1.755.500. De gemiddelde maandraming werd evenmin bereikt (ontvangsten f 3.495.000 minder). In vergelijking met de overeenkomstige maand van het vorige jaar vertoont alleen de dividend- en tantiëmebelasting, de invoerrechten, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de gedistilleerdaccijns en de couponbelasting een hooger opbrengstcijfer. Al de andere middelen brachten minder op. Voorts werd de gemiddelde maandraming alleen gehaald bij den geslachtaccijns, de omzetbelasting, de couponbelasting en de loodsgelden.

Daar de maand Januari jl., zooals gezegd, nog slechter was, behoeft het niet te verwonderen, dat ook het overzicht over de reeds verstreken maanden van het jaar een verre van rooskleurig schouwspel biedt. De opbrengst der eerste twee maanden beliep f 55.209.000 tegen f 60.420.400 in hetzelfde tijdvak van 1935 en bij een evenredige raming van f 61.920.800. Slechts vier middelen (de dividend- en tantiëmebelasting, het statistiekrecht, de geslachtaccijns en de gedistilleerdaccijns) brachten méér op dan in 1935 (tezamen tot een bedrag van f 295.700). Wat de raming betreft,

deze werd alleen overtroffen bij den geslachtaccijns, de couponbelasting en de loodsgelden; de daardoor verkregen voorsprong bedraagt f 504.900. Maar overigens is het middelenoverzicht over de geheele linie, zoowel wat de opbrengst van het vorige jaar als wat de raming betreft, bij 1935 in het nadeel.

De dividend- en tantiëmbelasting verraste ditmaal door een niet onbelangrijke stijging (van f 404.800 tot f 791.900). De voorafgaande maanden zijn evenwel voor dit middel dermate ongunstig geweest, dat aan deze ééne ontvangst niet te veel betekenis mag worden gehecht.

De invoerrechten gaven ditmaal een surplus van f 319.100; daarentegen bleven zij f 937.300 bij de gemiddelde maandraming ten achter. Bovendien was de ontvangst van Februari 1935 zeer laag, zoodat de vooruitgang van de afgelopen maand volstrekt niet op een verbetering wijst. Integendeel, de opbrengst van Februari jl. was lager dan die van Januari en beduidend geringer dan die van de daaraan voorafgaande maanden. Gerekend over twee maanden kwam tot dusver f 1.497.800 minder binnen dan waarop was gerekend. Het statistiekrecht bracht iets meer op dan in Februari 1935 (toeneming f 5.400); over de eerste twee maanden bedraagt het accres f 16.400. De ontvangsten van de eerste maanden van het vorige jaar waren evenwel bijzonder laag, zoodat ook hier de vooruitgang niet veel te betekenen heeft. De raming werd tot dusver dan ook niet verkregen (nadeelig verschil f 11.200).

De accijnzen gaven over het algemeen ongunstige cijfers te zien. Aan zoutaccijns werd f 28.600 minder ontvangen; ook op zichzelf beschouwd was de opbrengst poover, immers f 48.800 beneden de gemiddelde maandraming. Misschien is hier eenige wisselwerking te zien met de maand Januari jl., toen het zout f 185.300 aan accijns verschaftte. De geslachtaccijns leverde een bedrag van f 66.700 boven de opbrengst van Februari 1935; bovendien werd de maandraming met f 66.000 overtroffen. Vergeleken met het dieptepunt van Januari jl. beteekent deze inkomst een vooruitgang van f 83.600. De oorzaak is te zoeken in het toenemend gebruik van rundvleesch als gevolg van de schaarschte aan varkens. In het decreet ad f 25.500, dat de wijnaccijns vertoonde, komt de verlaging van de opcenten ingevolge de wet van 13 September 1935 (Staatsblad No. 548) tot uitdrukking. De gedistilleerdaccijns gaf f 18.500 méér. Ook bij dit middel was de ontvangst van Februari 1935 evenwel bijzonder laag; op zichzelf beschouwd valt over de opbrengst der afgelopen maand niet te roemen, daar zij f 231.600 bij de raming ten achter blijft. Het bier verschaftte, door het verminderd verbruik, f 34.300 minder; de ontvangst bedroeg niet meer dan f 459.200 bij een maandraming van f 583.300 en was derhalve buitengewoon laag. Met den suikeraccijns staat het er op het ogenblik ook minder goed bij. De opbrengst van de afgelopen maand bedroeg f 441.700 minder dan die van Februari 1936 en bleef f 235.400 beneden de maandraming. Vermoedelijk is dit een gevolg van den inslag van suiker in de laatste maanden van het vorige jaar door fabrikanten van suikerhoudende goederen, waarvoor op grond van het Koninklijk Besluit van 13 Juni 1935 (Staatsblad No. 343) een crediet van 2 tot 4 maanden is toegestaan; in dit geval heeft men hier dus alleen te doen met een verschuiving van den betaaldag van bedragen, die alsnog zullen binnenkomen. Tenslotte de tabaksaccijns, die met f 215.400 terugliep, hoewel de ontvangst van Februari 1935 volstrekt niet hoog was. De oorzaak moet gezocht worden in de daling der kleinhandelsprijsen. In de eerste twee maanden werd reeds f 207.500 minder geboekt dan waarop blijkens de raming was gerekend.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf door achteruitgang van het verbruik f 3.500 minder. De opbrengst van de omzetbelasting verschilde niet zoveel van die van Februari 1935 (ditmaal f 33.200

minder). De opbrengst overtrof de maandraming met f 22.000, doch dit cijfer is niet gunstig, daar de middelste maand van het kwartaal de ruimste ontvangsten geeft en de overschrijding dus veel grooter had moeten zijn. Beter staat het met de couponbelasting, die ditmaal f 344.400 verschaftte, waardoor het nadeelig saldo over de reeds verstreken maanden slonk tot f 122.800 en 2/12 der raming werd overschreden met f 446.500.

De z.g. conjunctuurheffingen maken ook geen goed figuur. De zegelrechten gaven f 175.600 minder, hetgeen niet aan een trager vloeien der beursbelasting is toe te schrijven, daar laatstgenoemde juist f 215.600 meer opleverde. Er is minder bedrijvigheid in den handel. Toch zijn de zegelrechten bezig zich iets te herstellen en steekt de laatste maandopbrengst gunstig af bij de bedragen, die in de tweede helft van 1935 werden ontvangen. Bijzonder laag waren ditmaal de registratierechten, die niet meer dan f 698.100 in de schatkist brachten, of f 338.500 minder dan in Februari 1935. Oorzaak: minder overdrachten van onroerend goed. Gerekend over twee maanden hebben de zegel- en registratierechten reeds resp. f 409.900 en f 620.300 minder opgeleverd.

De successierechten vertoonden nog grooter inzinking dan in de maand Januari jl. Er kwam f 1.397.000 minder binnen dan in Februari 1935 en f 855.500 minder dan 1/12 der raming. Nu geldt het hier een uiterst wisselvallig middel en ook moet in aanmerking worden genomen, dat de ontvangsten in de eerste maanden van het vorige jaar zeer hoog waren, terwijl de raming voor 1936 f 7.800.000 hooger is gesteld in verband met de opcenten, te heffen ingevolge de wet van 20 December 1935 (Staatsblad No. 725), waarvan de invloed nog wel niet groot zal zijn. De loodsgelden leverden f 203.200 minder op door de sterke verlaging van het tarief.

De directe belastingen van Afdeling Ia maken tot dusver geen kwaden indruk. Voor de grondbelasting bedroeg het zuiver kohierbedrag per 29 Februari jl. f 4.544.300 of f 2.818.500 meer dan op hetzelfde tijdstip van 1935, doch dit is een gevolg van het tijdiger gereedkomen van de kohieren voor 1936. Aan inkomstenbelasting is thans een bedrag van f 23.358.400 op kohier gebracht, hetgeen een toeneming beteekent van f 4.570.000 bij den stand van den overeenkomstigen dienst op 28 Februari 1935, welk verschil louter is te danken aan de verhooging der opcenten. Bij de overige kohierheffingen verschilt de stand per ultimo Februari niet veel van dien per 31 Januari jl. In vergelijking met hetzelfde tijdstip van 1935 vertoont de vermogensbelasting een vermeerdering van f 448.800; ook hier is de opcentenverhoging de aanwijsbare oorzaak van dit gunstige resultaat. Daarentegen is de stand der Verdedigingsbelasting I thans lager (teruggang f 110.900). De belasting van de doode hand staat te boek voor f 366.300 (het vorige jaar nog slechts voor f 40.700).

AANTEKENINGEN.

Wet inzake het Conseil National Economique.¹⁾

In aansluiting op het artikel inzake de nieuwe wettelijke regeling van den Economischen Raad in Frankrijk (zie blz. 216) volgt hieronder de tekst van de nieuwe wet van 23 Maart 1936.

Article 1er.

„Le conseil national économique, institué par la loi du 29 avril 1926, est chargé d'étudier les problèmes intéressant l'économie nationale, d'émettre des avis sur les projets et propositions de loi dont il a été saisi par les pouvoirs publics, d'en suivre dans les mêmes conditions l'application, de proposer les mesures de contrôle et d'organisation de la production et des échanges.

„Il peut également, à la demande des intéressés, arbitrer les conflits économiques.

„Son président est le président du conseil des ministres, qui peut se faire remplacer par un ministre ou un sous-secrétaire d'Etat.”

¹⁾ Bulletin des Lois.

DES SECTIONS PROFESSIONNELLES.

„Article 2.

„Le conseil national économique est divisé en vingt sections professionnelles.

„La section professionnelle est chargée d'étudier les questions intéressant la ou les professions qu'elle représente et de formuler des propositions en vue de leur solution.

„Les propositions ont notamment pour objet le perfectionnement de l'apprentissage, l'organisation de la production, des échanges et des services, la loyauté et la moralité de la concurrence et des échanges, l'organisation et la rémunération du travail, le règlement des différends intéressant la ou les professions.

„Ces propositions sont soumises à la commission permanente, qui en saisit l'assemblée générale, s'il y a lieu. Elles peuvent être transmises par le secrétaire général aux associations professionnelles ou aux membres de la profession.” —

Article 3.

„La section professionnelle comprend un nombre égal de représentants des chefs d'entreprises et de représentants des travailleurs intellectuels et manuels.

„Toutefois, la représentation des associations professionnelles agricoles ne sera pas soumise à la règle établie par l'alinéa ci-dessus chaque fois que la représentation des intérêts divers de l'agriculture se trouve assurée au sein de ces associations.” —

Article 4.

„Les sections professionnelles sont constituées par décret rendu après avis du conseil national économique, en tenant compte du nombre des personnes occupées et de l'importance de la profession pour l'économie nationale.

„Le décret fixe les professions que la section doit représenter et le nombre de ses membres.

„Le nombre total des membres des sections ne peut excéder deux cents.” —

Article 5.

„Il sera procédé, dans les trois mois de la promulgation de la présente loi et, dans la suite, tous les trois ans, à un recensement des associations professionnelles et à leur répartition entre les sections professionnelles. Un décret déterminera les modalités de ce recensement et de cette répartition.

„Les associations chargées de désigner les membres des sections professionnelles sont déterminées par un décret qui répartit entre ces associations les sièges à pourvoir en tenant compte de tous les éléments de nature à fixer leur importance respective.

„Les associations professionnelles intéressées peuvent, dans le mois qui suit l'expiration du délai d'un an après la constitution du conseil, saisir la section du contentieux du conseil d'Etat d'une requête tendant, soit à leur propre inscription, soit à la radiation d'autres associations, soit à une répartition différente des sièges. Cette requête est dispensée des droits d'enregistrement. Il est statué dans les deux mois de son dépôt.” —

DE L'ASSEMBLÉE GÉNÉRALE.

Article 6.

„L'assemblée générale du conseil national économique est formée par :

„10. Vingt délégués des sections professionnelles agricoles; vingt délégués des représentants des chefs d'entreprises dans les autres sections professionnelles; vingt délégués des représentants des travailleurs intellectuels et manuels dans lesdites sections;

„20. Douze représentants des organisations nationales économiques désignés suivant la procédure prévue par l'article 5, délégués pour un tiers par les organisations de chefs d'entreprises, pour un tiers par les organisations de travailleurs, pour un tiers par les organisations agricoles (chefs d'entreprises ou travailleurs);

„30. Vingt délégués des chambres de commerce; vingt délégués des chambres d'agriculture; vingt délégués des associations de travailleurs élus, à raison d'un délégué de chaque catégorie pour chacune des vingt régions économiques qui seront déterminées par décret rendu sur avis du conseil national économique, par les chambres de commerce, les chambres d'agriculture et les associations de travailleurs de la région;

„40. Quatre travailleurs intellectuels délégués par la confédération des travailleurs intellectuels;

„50. Quatre délégués élus par les chambres de métiers;

„60. Quatre délégués des territoires d'outre-mer relevant

du ministère des affaires étrangères, désignés par le ministre, et huit délégués des territoires relevant du ministère des colonies, désignés par le ministre, sur la présentation de la section économique du conseil supérieur des colonies;

„70. Douze délégués des associations de consommateurs et des associations d'usagers, spécialement des sociétés coopératives, des groupements de consommateurs, des associations de maires, des familles nombreuses, de tourisme et de mutualité;

„80. Un délégué des associations de propriétaires d'immeubles urbains; un délégué des associations de porteurs de valeurs mobilières; un délégué des associations ouvrières de production et un délégué des coopératives agricoles;

„90. Cinq personnalités désignées, en raison de leur compétence économique, par les autres délégués réunis en assemblée générale.

„Les délégués des associations désignées aux paragraphes 7 et 8 sont choisis dans les conditions prévues par l'article 5.”

Article 7.

„Les membres des sections professionnelles et de l'assemblée générale sont désignés pour trois ans.

„L'assemblée générale est convoquée par son président au moins une fois par an et obligatoirement quand il en est requis, soit par l'une des Chambres, soit par la commission permanente prévue à l'article 10 ci-après.” —

Article 8.

„Le conseil national économique peut être saisi soit par le Gouvernement, soit par l'une des Chambres, soit par une commission parlementaire, ou peut se saisir d'office de tout projet ou proposition de loi qui présente un intérêt économique national, ainsi que de l'étude de tout problème économique.

„Les projets de loi et les propositions de loi présentant un intérêt économique national sont adressés, dès leur distribution, par le Gouvernement, au conseil national économique.

„Le conseil national économique est saisi, pour avis, des projets de règlement d'administration publique intéressant l'économie nationale.

„Ses avis et rapports sont toujours adressés au Gouvernement et aux deux Chambres, ainsi qu'aux commissions parlementaires qui l'ont consulté.

„Ses recommandations seront toujours adressées au président du conseil qui fera connaître, dans le délai d'un mois, la suite donnée, ou demandera d'examiner à nouveau la question.”

Article 9.

„La commission parlementaire, saisie d'un projet de loi ou d'une proposition de loi, pourra demander à entendre le président du conseil national économique ou son délégué.” —

Article 10.

„Le conseil national économique désigne une commission permanente chargée de recueillir les demandes et les vœux des différents groupements économiques, de répartir et de coordonner les travaux entre les sections, d'assurer les relations avec les pouvoirs publics, de préparer les sessions de l'assemblée, de procéder aux études urgentes et de décider de toute question sur laquelle l'assemblée lui aura délégué ses pouvoirs.” —

DISPOSITIONS GÉNÉRALES.

Article 11.

„Les ministres, les sous-secrétaires d'Etat et les commissaires désignés par eux ont leur entrée à l'assemblée générale, à la commission permanente et aux sections du conseil national économique. Ils doivent être entendus quand ils le demandent.” —

Article 12.

„Le secrétaire général du conseil national économique est désigné par décret, pris sur le rapport du président du conseil, après avis de la commission permanente.” —

Article 13.

„Le règlement intérieur du conseil national économique est arrêté par l'assemblée sur le rapport de sa commission permanente. Il fixe notamment la composition du bureau et ses attributions.

„Un règlement d'administration publique déterminera toutes les modalités d'application de la présente loi et notamment l'organisation du secrétariat général et de ses services.” —

Article 14.

„Jusqu'à la constitution du conseil national économique suivant les règles prévues par la présente loi, ses attributions sont exercées par le conseil constitué conformément aux dispositions du décret du 16 janvier 1925 modifié.” —

INGEZONDEN STUKKEN.

BEPERKING VAN DE MELKPRODUCTIE EN RATIONALISERING VAN HET MELKVEEHOUDERSBEDRIJF.

De Heer P. Krediet schrijft ons:

Dr. Hoek heeft zijn betoog, hetwelk versohenen is in „Economisch-Statistische Berichten” van 22 Januari jl., in zijn antwoord op een ingezonden stuk van Dr. Ir. M. D. Dijt, in het No. van 5 Februari jl. van hetzelfde blad, in een zestal stellingen samengevat. Het komt ons doelmatig voor, onze opmerkingen te maken aan de hand van deze stellingen.

1. *De melkveestapel is sinds 1930 met 136.000 melk- en kalfkoeien uitgebreid.*

Het in deze stelling genoemde cijfer is gebaseerd op de veetellingen van 1930 en 1935. Nu is het een bekend feit, dat de wijze, waarop de veetellingen vóór den crisistijd werden gehouden, den toets der critiek niet goed kunnen doorstaan en de tendens in zich dragen te laag zijn. Wat betrouwbaarheid betreft kunnen zij niet vergeleken worden met die van de laatste paar jaren. Met welk aantal het genoemde cijfer van 136.000 dan ook in werkelijkheid vermindert moet worden is niet bij benadering aan te geven.

2. *Voor deze beesten levert de Nederlandsche bodem geen voedsel op.*

3. *Zij leven dientengevolge uitsluitend van geïmporteerd voer.*

Het bewijs voor deze twee stellingen is wel uitermate sober en zwak. Als bewijsmateriaal is het volgende aangevoerd:

a. In 1930 was geen overschot van gras en hooi aanwezig.

b. Het grasland-areaal is sindsdien niet of nauwelijks uitgebreid.

c. Vruchtbaarder is de grond van 1930 tot 1935 niet geworden.

Uit deze drie negatieve punten meent Dr. Hoek te mogen concluderen dat 136.000 melk- en kalfkoeien (wij zullen gemakshalve dit cijfer maar aanhouden) uitsluitend leven van geïmporteerd voer. Om uit negatieve gegevens iets positiefs te bewijzen, moet als eisch gesteld worden, dat de zaak aan alle kanten gepeld is en mag het zeker niet voorkomen, dat belangrijke feiten buiten beschouwing zijn gelaten, zooals hier maar al te zeer het geval is geweest.

Om slechts een paar punten te noemen:

Buiten beschouwing is bijv. gebleven, dat er in de laatste paar jaren met behulp van den rijksvoorlichtingsdienst een levendige propaganda gemaakt is voor het volgens de z.g. zuurmethode inkuilen van gras en ander voedermateriaal en dat hierdoor de verliezen aan veevoeder aanzienlijk worden beperkt. Verder, dat de toepassing van de moderne beweidingstechniek meer en meer veld wint en dat bij een goede uitvoering hiervan een meer-opbrengst van het grasland van 15 à 20 pCt. kan worden verkregen.

Doch ook tegen het bewijsmateriaal zelve hebben wij ernstige bedenkingen. In de eerste plaats kan er op worden gewezen, dat — in tegenstelling met punt b. — volgens de Memorie van Toelichting op de begroting van het Landbouwcrisisfonds 1936 alleen in het jaar 1934 de hoeveelheid grasland met circa 30.000 ha is *vermindert*. Bovendien is bekend, dat in verband met het teeltplan voor akkerbouwgewassen er van gescheurd grasland gewoonlijk méér veevoeder wordt verkregen dan het grasland opleverde.

Tenslotte had Dr. Hoek, die wel de statistieken der veetellingen en die der boterproductie raadpleegde, zeker niet mogen verzuimen, na te gaan, hoe het met de cijfers van het geïmporteerd krachtvoer

staat. Wanneer zijn stelling 3 inderdaad juist zou zijn geweest, dan had de toeneming van den veestapel gepaard moeten gaan met een toeneming van het geïmporteerd voer. Gaat men na hoe het hiermede gesteld is, zooals door den heer Horryng is geschied, dan krijgt men het tegengestelde feit te zien, n.l. dat de hoeveelheid geïmporteerd veevoeder en voedergranen resp. met ongeveer 60 en 35 pCt. is verminderd.

Weliswaar staat tegenover den verminderden invoer van veevoeder (lijnkoeken, -meel, enz.) een evenredige toeneming van de oliehoudende zaden en vruchten. Deze laatste zijn echter in de eerste plaats bestemd voor de oliebereiding en leveren als bijproduct een binnenlandsche veekoek, welke dan ook niet meer tot het geïmporteerd voer mag worden gerekend. Doch ook afgezien hiervan valt er uiteindelijk een invoervermindering aan te wijzen.

Gesteld evenwel, dat bovenbedoelde invoercijfers vrijwel gelijk gebleven waren, dan is Dr. Hoek ons in ieder geval nog een verklaring verschuldigd, waarvan die 136.000 koeien, welke er sinds 1930 bij gekomen zijn, nu eens niet abstract gezien, maar in werkelijkheid, geleefd hebben. Van het geïmporteerd voer kan niet, want dit werd in dat jaar reeds door de toen bestaande veestapel verbruikt, evengoed als het onder a. genoemde gras en hooi. Er moet dus sindsdien toch wel iets in het melkveehoudersbedrijf zijn gerationaliseerd.

Het feit, dat de hoeveelheid ingevoerde kunstmest in 1935 nog vrijwel gelijk was aan de hoeveelheid, welke in 1930 werd ingevoerd, wijst er op, dat ook het onder c. genoemde punt zonder nader onderzoek is neergeschreven.

Op grond van het voorgaande meenen wij te mogen concluderen, dat het aangevoerde bewijsmateriaal totaal onvoldoende is en bovendien gedeeltelijk in strijd met de werkelijk bekende gegevens. Wij kunnen derhalve de stellingen 2 en 3 niet als juist accepteren.

4. *Het voederen met importvoer (graan en veekoek) is duurder dan het voederen met binnenlandsch voer (in hoofdzaak gras en hooi).*

5. *Het produceeren van melk (en dus van boter), afkomstig van de boventallige beesten, brengt dan ook hogere uitgaven mee dan het produceeren van melk, afkomstig van wel op binnenlandsch voer levend vee.*

„Men” bestrijdt, schrijft Dr. Hoek in zijn artikel, de beperking der melkproductie aan de hand van becijferingen, waarbij de aanschafwaarde van alle bezigde krachtvoer in den gemiddelden kostprijs van de totale hoeveelheid geproduceerde melk en middellijk in die van de totale hoeveelheid geproduceerde boter wordt verdisconteerd. Dit is z.i. ontoelaatbaar. Naar zijn meening behoort een groot deel van dit krachtvoer te worden gealloceerd uitsluitend op de melk, afkomstig van die koeien, die de veehouder te veel heeft in verband met het beschikbare voedsel van het door hem gebruikte land.

Wij vestigen er de aandacht op, dat de schr. hier spreekt van „een groot deel van dit krachtvoer”, en derhalve toegeeft, dat er ook een gedeelte wel over de geheele productie mag worden omgeslagen. Waarschijnlijk heeft Dr. Hoek hieraan te weinig aandacht geschonken, anders zou hij niet de fout hebben gemaakt, de geheele melkveehouderij van Nederland als één bedrijf te beschouwen. Hij zou dan de veestapel a priori gesplitst hebben in een veestapel, welke wordt gehouden in het wettelijk aangewezen consumptiemelkgebied, waar hogere melkprizen gelden en de veehouder door het afsluiten van z.g. taxicontracten gedwongen wordt, geforceerd te melken en te voederen. En daarnaast een veestapel, welke wordt gehouden in het gebied van de industriemelk, waar hoofdzakelijk de boter en de andere zuivel- en melkproducten gemaakt worden, en waar de veehou-

der stelling 4 heel goed kent en dan ook uit financiële overwegingen er naar streeft om, zooveel als zulks onder praktische verhoudingen uitvoerbaar is, zoo weinig mogelijk voeder bij te koopen. Geheel en al zal deze voederbijkooop nooit kunnen worden uitgeschakeld, want in het leven van iedere melkkoe komen perioden voor (bijv. direct na het afkalven), waarin het geven van wat krachtvoer geheel op zijn plaats is. Het zuivere weidebedrijf zal dit steeds moeten bijkopen, ook in die gevallen, waarbij het er om gaat, zonder nog grootere schade den winter door te komen.

Dat Dr. Hoek een dergelijke splitsing vooraf niet gemaakt heeft, is des te merkwaardiger, aangezien deze splitsing door hem wel gemaakt werd bij het geven der cijfers voor de aantallen melk- en kalfkoeien in de verschillende provinciën. Hij heeft daarbij gewezen op de geringe toeneming van den melkveestapel in de provinciën Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland en Limburg, maar zich blijkbaar niet gerealiseerd, dat het consumptiemelkverbruik in deze in verhouding tot den veestapel dichtbevolkte streken vrij stabiel is en uitbreiding van den veestapel hier zou beteekenen het produceeren van overmelk, welke op producten zou moeten worden verwerkt en derhalve met den zooveel lageren industriemelkprijs zou worden betaald.

Een berekening, zooals die voorkomt in het Officieel Orgaan van den F.N.Z. No. 49 van 4 December 1935, waarbij voor wat de hier te lande geproduceerde boter betreft, de waarde van het geïmporteerde voer wordt omgeslagen over de totale hoeveelheid geproduceerde melk, is dan ook geheel verantwoord. In tegenstelling met de meening van Dr. Hoek, die deze wijze van berekening (ofschoon niet aangegeven, veronderstellen wij dat hij deze berekening in zijn critiek op het oog zal hebben gehad) ontoelaatbaar noemde, is zij zelfs aan den veiligen kant, omdat daarin ook nog is verdisconteerd een gedeelte van het geïmporteerde voer, dat in het bedrijf der consumptiemelkers wordt verbruikt.

Op grond van het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat het totaal onjuist is geweest, stelling 5 ook van toepassing te verklaren op de boter. De boventallige beesten, waarvan gesproken wordt, bevinden zich nl. in de bedrijven der consumptiemelkers.

6. *Het neerdrukken van den veestapel tot op het niveau van den „aangepasten veestapel” drukt dus tevens den kostprijs van de melk, en daarmee die van de boter, omlaag.*

Bij deze stelling meenen wij te moeten opmerken, dat men in woorden een toestand, welke men in theorie wenschelijk acht, gemakkelijk kan vastleggen: een „aangepaste veestapel”, d.w.z. een veestapel, welke geheel met voedermiddelen, in het eigen bedrijf geproduceerd, wordt gevoed.

Een goede theorie heeft zijn nut, maar de practijk is wel eens anders en stelt grenzen. Vooral in het landbouwbedrijf met zijn sterke afhankelijkheid van de natuur is dit dikwijls het geval. Overigens, voor de industrie kan men een soortgelijke theorie opzetten: „de grondstoffen-voorziening in eigen hand”, doch bij hoe weinig industrieën is dit nog maar verwezenlijkt?

Bovendien, men moet een theorie ook nog goed weten toe te passen. Door het geheele melkveehoudersbedrijf van Nederland als één bedrijf te beschouwen is Dr. Hoek aan het generaliseeren gegaan, terwijl, blijkens hetgeen met betrekking tot stelling 5 gezegd is, de hier bedoelde theorie in de eerste en voornaamste plaats beteekenis heeft voor de consumptiemelkbedrijven. De doelstelling van Minister Steenberghe heeft blijkens de bewoordingen in het begin van het artikel van Dr. Hoek betrekking op melk, waaruit boter bereid wordt en derhalve op industriemelk. Zodoende meenen wij te kunnen verklaren hoe aan het slot van het artikel op onjuiste wijze van een „duren botertop” wordt gesproken.

Om te komen tot een lageren kostprijs van de melk en de daaruit bereide producten heeft de industriemelker zijn veestapel reeds meer „aangepast” dan Dr. Hoek vermoedelijk weet. Dit is echter op een andere manier geschied dan volgens de theorie van wijlen Dr. C. Kooy, waarop het betoog van Dr. Hoek steunt. De industriemelker, die in zijn eigen belang reeds minimale hoeveelheden veevoeder bijkoopt, heeft het terecht veiliger geacht, niet door het „neerdrukken” van den veestapel (met vrijwel zekere kans op kostprijsverhoging) de veestapel en de beschikbare hoeveelheid „binnenlandsch” voer bij elkaar aan te passen, maar dit te doen door uitbreiding van den veestapel en rationeeler voeding en voederproductie. Door Dr. Kooy c.s. wordt te veel uit het oog verloren, dat men niet op één manier, maar dat men op verschillende manieren kan aanpassen, nl. „van beide kanten ieder afzonderlijk” en „van beide kanten naar elkaar toe”. De eenzijdige, voor hem nadeelige manier, welke in stelling 6 tot uitdrukking is gebracht, heeft de industriemelker wijselijk niet toegepast. Bovendien voelt hij er niets voor om door beperking van zijn productie-apparaat in de kaart van de margarine-industrie te spelen, ondanks de goede raadgevingen van die zijde.

Naschrift. De juistheid van mijn standpunt staat en valt met de juistheid van punt 1 en 2. Punt 3 volgt automatisch uit punt 2. Punt 4 wordt door den heer Krediet aanvaard. Punt 5 en 6 zijn juist voor wie punt 1 en 2 aanvaardt, onjuist voor wie ze verwerpt.

Punt 1. De veetellingen vóór den crisistijd kunnen den toets der critiek niet goed doorstaan.

Al is de wijze, waarop een telling geschiedt, niet geheel accuraat, (in hoeverre dit voor de telling 1930 het geval is geweest, laat ik in het midden), daarom kan het resultaat ervan nog wel juist zijn. Het bewijs nu van de juistheid van dit resultaat is geleverd. In „De Landbouwcrisismaatregelen, hunne Werking en Uitvoering”, Dl. I, blz. 50/51 leest men met betrekking tot een bepaalde wijze van vaststelling van den omvang van den veestapel, dat deze „heeft bestaan in eene vóór de telling in 1933 uitgevoerde berekening omtrent den vermoedelijken omvang van den veestapel in 1933, waarbij als vaste punten van uitgang zijn genomen de tellingen in 1921 en 1930. . . . Welnu, deze berekening, uitgevoerd vóór de telling in 1933 gehouden werd, gaf voor 1933 een totaal aan van 2.900.000 stuks, welk cijfer minder dan 1 pCt. verschilt van het later bij de telling werkelijk gevonden cijfer. . . .” Het spreekt vanzelf, dat het tegengestelde niet minder waar is. Wanneer men dus, uitgaand van de *wel* accurate cijfers van na de crisis, terugrekenen zou om den omvang te vinden, die de veestapel in 1930 gehad heeft, dan zou men merkwaardigerwijze op ongeveer hetzelfde aantal runderen uitkomen, dat ook de telling aangeeft. Kan dus het juiste aantal van het aangegeven cijfer een *kleinigheid* verschillen, dit verschil is *niet noemenswaardig*.

Dat daarenboven de sterke toeneming van den rundveestapel zich zeer speciaal in het boterproductiegebied heeft voorgedaan, blijkt met volkomen zekerheid uit het in mijn oorspronkelijk artikel weergegeven staatsje.

Punt 2. Het uitgangspunt: de geweldige toeneming van den rundveestapel, valt dus niet te bestrijden.

Maar nu de veevoederproductie. Van 1921 tot 1930 had zich de melkveestapel al met 20 pCt. uitgebreid. Had nu de veevoederproductie met deze toeneming gelijken tred gehouden? Was deze werkelijk met niet minder dan 20 pCt. van de oorspronkelijke opbrengst toegenomen? Dit den bodem te doen opbrengen vergt heel wat meer inspanning; dan om een evenredig aantal kalveren meer op te fokken. Gelooft dus wie het gelooven kan. Ik neem echter voor een oogenblik aan, dat de inspanning geschied is en het resultaat be-

reikt. Meent men dan, dat daár bovenop van 1930 tot 1935 wéér eens 10 pCt. extra kon worden verkregen? En dat door een levendige propaganda bij onze oer-conservatieve boerenbevolking voor werkelijk moderne methoden? *Dit is volslagen uitgesloten.*

Alles dooreengenomen, kan er op veevoedergebied wel iets zijn bereikt. Hoeveel? Daarover valt te discussiëren. Zooveel echter staat vast, dat slechts een klein deel van wat de Nederlandsche bodem méér opbrengt voldoende is, om in de veevoederbehoefte van de méér aanwezige koeien te voorzien.

Onweerstaanbaar dringt zich de conclusie op: *de rest leeft uitsluitend op geïmporteerd voer* — ook en zelfs zeer in het bijzonder in het boterproductiegebied. Zoo is dan het omslaan van de inkoopkosten van de totale hoeveelheid importvoer over de totale hoeveelheid melk *inderdaad* niet verantwoord en wordt onze botertop *inderdaad* tot een extra hoogen kostprijs geproduceerd. H.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Uit. Februari 1936 (in Guldens)

AFDEELING Ia Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1936 ¹⁾			
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t/m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
Grondbelast. a)	4.544.275	—	4.544.275	1.725.755
Inkomst.bel. b)	23.733.760	375.409	23.358.351	18.788.324
Vermogensbel. c)	5.735.783	34.363	5.701.419	5.252.606
Verdedig.bel. I	2.760.864	17.696	2.743.168	2.854.077
Bel. v. d. doodehd.	366.341	—	366.341	40.671
Totalen..	37.141.023	427.468	36.713.554	28.661.433

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.

b) Hoofdsom + procenten²⁾ c) Hoofdsom + procenten⁴⁾.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1933/1934.

³⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 20, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 60—78 procenten geheven.

⁴⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 55, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 75 procenten geheven.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Febr. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenkomstige periode 1935
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmel.	791.879	1.101.852	1.035.064
Rechten op den invoer	6.062.743	12.502.165	12.547.040
Statistiekrecht	128.921	255.486	239.066
Accijns op zout	159.555	344.888	420.992
Accijns op geslacht	482.662	881.747	879.997
Accijns op wijn	37.840	84.287	110.736
Accijns op gedistill.	2.122.605	4.686.343	4.475.593
Accijns op bier	459.240	984.568	1.105.319
Accijns op suiker	4.181.236	8.430.726	9.247.220
Accijns op tabak	2.494.639	5.625.814	6.031.983
Bel. op gouden en zilverw.	35.913	70.908	75.851
Omzetbelasting	5.021.976	8.879.276	9.198.841
Couponbelasting	820.045	1.279.853	1.402.683
Recht. en boeten v. zegel	1.378.155 ²⁾	3.006.108	3.416.023
Recht. en boet. v. registr.	698.088	1.564.545	2.184.847
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	2.544.517	5.417.131	7.523.545
Opbrengst d. loodsgelden	45.429	93.315	525.637
Totalen...	27.465.443	55.209.012	60.420.437

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 436.053 (Beursbel.). ²⁾ Id. f 859.914.

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1935.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1935 tot en met de maand Febr. 1936
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	9.870.000	10.001.170
Inkomstenbelasting (hoofdsom + 20 procenten).	74.200.000 ¹⁾	66.172.580
Vermogensbelasting (hoofdsom + 55 procenten).	19.015.000 ¹⁾	17.168.184
Verdedigingsbel. I	9.200.000	8.468.386
Belasting v. d. doode hand	3.000.000	1.943.556
Divid.- en tantiëmelasting	12.000.000	10.483.410
Rechten op den invoer	97.500.000	89.239.022
Statistiekrecht	1.800.000	1.639.545
Accijns op zout	2.000.000	2.057.986
Accijns op geslacht	6.500.000	5.667.641
Accijns op wijn	2.400.000 ²⁾	2.114.239
Accijns op 't gedistilleerd	31.000.000	28.387.349
Accijns op bier	10.000.000	8.446.235
Accijns op suiker	50.000.000	53.825.376
Accijns op tabak	34.000.000	33.963.304
Belast. op gouden en zilverw.	550.000	497.041
Omzetbelasting	81.500.000	60.943.375
Couponbelasting	5.000.000	5.184.536
Rechten en boeten van zegel	16.000.000	16.109.670
Rechten en boeten v. registr.	11.500.000	10.531.044
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	33.000.000	34.707.931
Opbrengst der loodsgelden	2.600.000 ³⁾	2.612.053
Totalen...	512.635.000	470.163.635

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 4 Maart 1935 (Stbl. No. 70). ²⁾ Id. 13 September 1935 (Stbl. No. 548).

³⁾ Id. 10 October 1935 (Stbl. No. 601).

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1936/1937	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Febr. 1936
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom)	10.120.000	4.543.573
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	21.750.000	258.406
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	14.250.000	—
Vermogensbelasting (twintig procenten op de hoofdsom)	2.100.000	—
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	4.600.000	—
Totaal.....	52.820.000	4.801.979

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1935/1936 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Febr. 1936	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1934/35 tot en met dezelfde maand van 1935
Gemeente.f.belast...	58.557.312	53.057.859
Tijd. opc. o. d. gem.f.b.	—	20.073.997
Opc. verm. t. get. v. 50	4.865.512	4.988.444
Tijd. opc. o. d. verm.b.	—	2.993.066

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Febr. '36	1936	1935
Motorrijtuigenbelasting	1.240.532	2.600.250	2.826.827
Rijwielbelasting	17.450	32.840	32.332
Totaal	1.257.982	2.633.090	2.859.159

EMISSIES IN FEBRUARI 1936.

Prov. en Gemeentel. Leeningen ..... f 157.000,—
zijnde:

Nederland

Hennaarderadeel f 57.000 4¼ %

obl. à 100 % ..... f 57.000

Wymbritseradeel f 100.000

4¼ % obl. à 100 % ..... „ 100.000

Polders, Watersch. en Publ. Recht.

Lichamen ..... „ 112.000,—

zijnde

Nederland

Obligatiën:

Polder „Vierde en vijfde Veen-
district” (in de voormalige ge-
meenten Aengwirden en Scho-
terland, Haskerland en Op-
sterland) f 112.000 4½ % obl.

à 100 % ..... „ 112.000

Rubber-Maatschappijen ..... „ 180.000,—

zijnde:

Nederland

Aandeelen:

Zuid-Sumatra Rubber Mij.

f 180.000 aand. à 100 % ¹⁾ .. f 180.000

Suiker-ondernemingen ..... „ 400.000,—

zijnde:

Nederland

Aandeelen:

Cultuur-Mij. „Tjepper” f 400.000

aand. à 100 % ²⁾ ..... f 400.000

Totaal .... f 849.000,—

¹⁾ Recht v. voorkeur 1 aan. op 8 oude aand. Ned. Amer.
Rubber Plant.-Mij.

²⁾ Recht v. voorkeur 1 bew. v. 5 aand. op elk der 800
oude (tot f 100 af te schrijven) aand.

Bovendien:

disc.

rendem. basis

f 3.600.000,— 3-mnds. Schatk.bilj. à f 997,74 7/8 %

„ 7.000.000,— 6- „ „ „ 992,94 1 3/8 „

„ 9.650.000,— 3% 1-j. „ „ „ 1.009,02 2 1/16 „ 2 1/32

„ 3.883.000,— 3 1/2 % 5-j. „ „ „ 1.000,— 3 1/2 „ 3 1/8

Voorts werd in de afgelopen maand de inschrijving
opengesteld op een beperkt bedrag 4 % obl. Koninkrijk
België (conversie).

Emissies in 1936.

(In Guldens.)

Nieuw kapitaal:

Conversies:

	Obligatiën	Aandeelen	Totaal	Conversies:
Jan.	110.209.850,—	—	110.209.850,—	2.266.700,—
Febr.	269.000,—	580.000,—	849.000,—	—
	110.478.850,—	580.000,—	111.058.850,—	2.266.700,—

ONTVANGEN BOEKEN.

The Home Market. A handbook of Statistics door
Major G. Harrison en F. C. Mitchell en „The
statistical staff of the London Press Exchange
Limited”. (Londen, George Allen & Unwin Ltd.
Prijs geb. 10/6).

Wat moet de fabrikant, die voor de Engelsche markt
wil produceeren en op deze markt wil verkoopen, weten
om een zoo gunstig mogelijk resultaat te bereiken? Dit
boek geeft hierop een zeer duidelijk antwoord. Duidelijk,
omdat vrijwel alle belangrijke gegevens zijn bijeengebracht
en men er naast uitgebreide gegevens betreffende de
Engelsche bevolking en de verdeling over de leeftijds-

groepen en geslachten en over de verschillende deelen van
het land ook gegevens in vindt omtrent gezinsvorming,
verdeling in sociale klassen, koopkracht, werkloosheid,
werkgelegenheid in de verschillende bedrijfstakken en be-
roepen, inkomens- en vermogensverdeling, besteding van
het nationale inkomen, wekelijksche verdienste in de voor-
naamste takken van industrie, gezinsbudgetten, enz. enz.
Doch eveneens duidelijk, omdat de wijze, waarop al deze
gegevens den lezer worden voorgezet, geheel is die van
symbolen-statistiek, met aantrekkelijke figuren en een hel-
dere toelichting. De bronnen zijn steeds vermeld. In een
voorwoord noemt Frank Pick het boek een hulpmiddel bij
adverteeren en de in het laatste hoofdstuk vermelde ge-
gegevens betreffende de Engelsche pers (regionale verde-
deling van de dagelijksche pers, de Zondagsbladen, verde-
deling over de gezinnen, kostenvergelijking) toonen dit nog
eens duidelijk aan. In een Appendix wordt t.a.v. een der-
tigtal belangrijke onderwerpen het belangrijkste eerder
verschenen statistisch materiaal vermeld. Ook voor markt-
onderzoek in andere landen dan Engeland is dit boek van
belang, omdat de gegevens, waarop hierbij gelet moet wor-
den, zijn aangewezen.

Japan in Crisis. An Englishman's impressions, door

H. Vere Redman. (Londen 1935; George Allen &
Unwin Ltd., 217 pag. Prijs geb. 6/-).

Schrijver geeft in verschillende brieven, voor een deel
in Engelsche en Japansche bladen gepubliceerd, een in-
zicht in de Japansche verhoudingen, speciaal van En-
gelsch standpunt bekeken. Hij wijst er nadrukkelijk op,
dat hij strict onpartijdig is en als hem gevraagd werd of
hij pro of contra Japan is, zou hij die vraag niet kunnen
beantwoorden. Bij de enorme politieke expansie van Japan
is vooral Engeland geïnteresseerd. De crisis heeft Enge-
land de gevolgen van de Japansche exportexpansie doen
ondervinden en stappen zijn genomen om het nadeel hier-
van te beperken en tevens om de mogelijkheden van samen-
werking tusschen beide landen op te sporen. Het is daar-
om noodig, dat het Engelsche volk meer weet betreffende
Japan dan de meer technische beschrijvingen van de meeste
Engelsche en Amerikaansche auteurs geven. Dit is de
rechtvaardiging van dit boekje. Het noemt veel recente
boeken over Japan.

Antilia. Een gids door de Caribische wereld door Mr.

W. J. van Balen. (Amsterdam z.j.; Van Holke-
ma & Warendorf N.V.).

Het boekje wil een bescheiden metgezel op reis zijn, een
gids, die den reiziger tracht de noodige aanduidingen te
geven, hoe zijn tocht naar Antilia in te richten. Een
aantrekkelijke beschrijving met veel wetenswaardige ge-
gegevens en illustraties.

Vervelende waarheden en bevrijdende oplossingen

door Huub Raaijmakers. (Vught z.j.; Drukkerij
Jos. M. Krijnen. Prijs f 0.30).

Deze brochure schildert tekortkomingen, waaraan ook
katholieken zich hebben schuldig gemaakt, in zoverre
zij tot leiding werden geroepen bij de verzorging van
volkshuishouding en staatshuishouding. Schrijver pleit
wijzigingen in statuut en program der R.K. Staatspartij.
*Artificial restrictions on consumption, And how to
remove them. The repayment of National debt*
door Hugh Munro. (Dingwall 1935; George
Souter. Prijs 1/-).

Deze brochure beschrijft de voornaamste oorzaken van
grek, te midden van overvloed en geeft een weg aan om
tot verbetering te komen door regulering van de beste-
ding van het nationaal inkomen. Tevens wordt uiteenge-
zet hoe de nationale schuld kan worden afgelost zonder
een economische inzinking te veroorzaken en op het be-
lang van een constant prijsniveau gewezen.

Aanvoeren in tons van 1000 kg.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	15/21 Maart 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	15/21 Maart 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	16.515	244.291	227.333	—	4.361	2.827	248.652	230.160
Rogge	6.386	54.676	49.348	—	400	281	55.076	49.629
Boekweit	648	4.159	6.290	—	100	—	4.259	6.290
Mais	7.159	189.691	192.102	2.930	39.632	31.590	229.323	223.692
Gerst	8.520	69.935	88.475	100	5.635	9.680	75.570	98.155
Haver	2.331	12.998	30.562	—	20	1.460	13.018	32.022
Lijnzaad	3.770	42.474	18.703	5.973	66.971	145.818	109.445	164.521
Lijnkoek	2.188	21.225	4.050	—	175	—	21.400	4.050
Tarwemeel	484	5.470	4.572	95	986	1.365	6.456	5.937
Andere meelsoorten	677	7.124	8.431	17	583	882	7.707	9.313

AN GROOTHANDELSPRIJZEN

	ZUIVEL EN EIEREN										METALEN											
	BOTER p. kg Leeuwarder Comm. Noteering	BOTER p. kg Heffing Crisis Zuivel-Centr.	KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 kg.	EIEREN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.	KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton	LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton	TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton	IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesex. per Eng. ton	GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen	ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton	GOUD cash Londen per ounce fine	ZILVER cash Londen per Standard Ounce										
	fl.	fl.	fl.	fl.	£	£	Sh.	sh.	£	sh.	£	sh.	£	sh.	£	pence						
1925	2,31	100,0	56,-	100,0	9,18	100,0	62.1/6	100,0	36.8/6	100,0	261.17/-	100,0	73/-	100,0	67/-	36.3/6	100,-	85/6	100,-	32 1/8	100,0	
1926	1,98	85,7	43,15	77,1	8,15	88,8	58.1/-	93,5	31.1/6	85,3	290.17/6	111,1	86/6	118,5	68/8	102,5	34.2/6	94,3	85/-	99,5	28 1/8	89,3
1927	2,03	87,9	43,30	77,3	7,96	86,7	55.14/-	89,7	24.4/-	66,4	290.4/-	110,8	73/-	100,0	64/6	96,3	28.10/-	78,8	85/-	99,5	26 1/4	83,3
1928	2,11	91,3	48,05	85,8	7,99	87,0	63.16/-	102,8	21.1/-	57,8	227.5/-	86,8	66/-	90,4	62/8	93,5	25.5/6	69,9	85/-	99,5	26 1/8	81,1
1929	2,05	88,7	45,40	81,1	8,11	88,3	75.14/-	121,9	23.5/-	63,8	203.15/6	77,8	70/6	96,6	68/9	102,6	24.17/6	68,8	85/-	99,5	24 1/8	76,2
1930	1,66	71,9	38,45	68,7	6,72	73,2	54.13/-	88,0	18.1/6	49,6	142.5/-	54,3	67/-	91,8	59/6	88,8	16.17/-	46,6	85/-	95,5	17 1/8	55,4
1931	1,34	58,0	31,30	56,9	5,35	58,3	36.5/-	58,4	12.1/-	33,1	110.1/-	42,0	55/-	75,3	47/6	70,9	11.10/6	31,9	92/6	108,2	12 1/8	41,6
1932	0,94	40,7	22,70	40,5	4,14	45,1	22.17/-	36,8	8.12/-	23,6	97.2/-	37,1	42/-	57,5	37/-	55,2	9.16/-	27,1	118/-	138,0	12 1/8	40,1
1933	0,61	26,4	20,20	36,1	3,71	40,4	22.2/6	35,6	7.17/6	21,6	131.18/-	50,4	41/-	56,2	35/-	52,2	10.12/6	29,4	124.7 3/4	145,8	12 1/8	38,5
1934	0,45	19,5	18,70	33,4	3,45	37,6	18.14/6	30,2	6.15/6	18,6	141.19/6	54,2	40/-	54,8	33/7	50,1	8.9/-	23,4	137.7 3/4	161,0	13 1/8	40,7
1935	0,49	21,2	14,85	26,5	3,20	34,9	19.1/6	30,7	8.11/6	23,5	134.16/6	51,5	39/6	54,1	33/8	50,2	8.10/-	23,5	142.2	166,3	17 1/8	55,1

6 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2, van 26 Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64 1/2 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3) 20 Maart.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIELEN										KOLONIALE PRODUCTEN									
	VURENHOUT basis 7 1/2 f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .	S T E E N E N		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam	KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.	RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.	SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.	THEE Aff. N.-I. theev. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.	INDEXCIJFER									
	fl.	%	fl.	%	sh.	%	cts.	%	fl.	%	cts.	%	fl.	%	fl.	%				
1925	159,75	100	15,50	100,-	42/6	100,-	35,87	100,0	18,75	100,0	84,5	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0				
1926	153,50	96,1	15,75	101,6	49/-	115,3	34,-	94,8	67,4	100,0	94,25	111,5	96,0	102,8	96,0	102,8				
1927	160,50	100,5	14,50	93,5	68/-	160,0	32,62	90,9	51,6	100,0	82,75	97,9	87,5	97,9	87,5	109,1				
1928	151,50	94,8	12,-	77,4	57/3	134,9	31,87	88,9	30,2	15,85	75,25	89,1	84,6	89,1	84,6	97,4				
1929	146,00	91,4	14,-	90,3	21,25	111,8	45/10	107,9	27,37	76,3	50,75	82,7	81,9	82,0	81,9	85,5				
1930	141,50	88,6	12,50	80,6	20,75	109,2	34/11	122,6	22,62	63,1	32	52,1	68,0	71,8	68,0	84,3				
1931	110,75	69,3	10,25	66,1	20,25	106,6	22/5	52,8	15,37	42,9	25	40,7	46,8	50,3	46,8	66,8				
1932	69,00	43,2	9,25	59,7	15,-	78,9	19/6	45,9	13,-	36,2	24	39,1	36,1	38,0	36,1	38,0				
1933	73,50	46,0	10,-	64,5	12,75	67,1	15/4	36,0	9,30	25,9	21,10	34,2	35,2	38,7	35,2	34,7				
1934	76,50	47,9	8,50	54,8	10,50	55,3	13/6	31,8	6,90	19,2	16,80	27,4	40	47,3	34,4	32,1				
1935	59,50	37,2	7,25	46,8	8,75	46,1	13/5	31,6	9,15	25,6	14,10	23,0	33,6	29,6	33,6	29,6				

A.B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteeringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 23 Maart 1936.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 21.091.857,48 Bijbnk. " 441.162,94 Ag. sch. " 2.873.921,73	f	24.406.942,15
Papier o. h. Buitenl. in disconto	.....	"	—
Idem eigen portef.	f 1.078.500,—	"	1.078.500,—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	.....	"	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.)	Hfdbk. f 85.114.223,82) Bijbnk. " 3.926.926,79 Ag. sch. " 35.142.728,73	f	124.183.879,34
Op Effecten	..... f 120.797.079,55 ¹⁾	"	124.183.879,34 ¹⁾
Op Goederen en Spec.	..... f 3.386.799,79	"	—
Voorschotten a. h. Rijk	.....	"	—
Munt, Goud	..... f 127.600.550,—	"	—
Muntmat., Goud	..... f 577.691.780,81	"	—
Munt, Zilver, enz.	..... f 19.858.947,52	"	—
Muntmat., Zilver	.....	"	725.151.278,33 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond	.....	"	39.582.321,46
Gebouwen en Meub. der Bank	.....	"	4.600.000,—
Diverse rekeningen	.....	"	11.589.122,23
Staat d. Nederl. (Wet v. 27, 5 '32, S. No. 221)	.....	"	15.486.148,55
	f		946.078.192,06

Passiva.			
Kapitaal	.....	f	20.000.000,—
Reservefond	.....	"	4.049.884,01
Bijzondere reserve	.....	"	5.675.000,—
Pensioenfond	.....	"	9.931.685,93
Bankbiljetten in omloop	.....	"	757.430.425,—
Bankassignatiën in omloop	.....	"	13.961,51
Rek.-Cour. saldo's: { Het Rijk	f 68.082.745,58	"	—
{ Anderen	" 73.317.880,32	"	141.400.625,90
Diverse rekeningen	.....	"	7.576.609,71
	f		946.078.192,06
Beschikbaar metaalsaldo	.....	f	366.668.936,02
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	.....	"	916.672.340,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	.....	"	—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) ..... f 71.153.775,—
2) Waarvan in het buitenland ..... f 57.879.361,47

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
23 Mrt. '36	127601	577.692	757.430	141.415	366.669	80
16 " '36	127600	569.089	761.912	130.812	360.343	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's		Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
	Totaal	bedrag				
23 Mrt. 1936	24.407	—	—	124.184	1.079	11.589
16 " 1936	24.557	—	—	126.685	1.079	11.566
25 Juli 1914	67.947	—	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
14 " '36 ²⁾	105.550	157.890	23.780	32.882	
22 Feb. 1936	80.043	21.403	155.312	20.549	31.102
15 " 1936	80.042	20.993	157.602	23.780	29.665
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
14 " '36 ²⁾	1.620	73.870	13.750	58	
22 Feb. 1936	1.953	10.338	53.134	10.751	58
15 " 1936	2.040	10.428	56.052	12.546	57
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
18 Maart 1936	201.365	404.368	56.245	8.606	17.463
11 " 1936	201.357	404.537	56.076	9.945	14.792
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
18 Mrt. '36	80.160	16.891	90.849	37.203	56.997	39,3
11 " '36	78.580	14.239	91.570	36.064	56.820	40,0
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
6 " '36	65.946	690	16	10.499	1.300	5.296	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Parti-culieren
13 Mrt. '36	5.708	2.462	82.075	88	2.863	7.775
6 " '36	5.708	2.399	80.998	83	2.793	8.243
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKS BANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
7 " 1936	71,7	20,3	5,4	3.851,5	38,8
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 " 1936	364,5	688,1	3.988,1	290,7	290,7
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	94,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 15, 7 Mrt. resp. 21, 22 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
									Schatkist	Partic.
19 Mrt. 1936	3.315	65	1.168	94	160	40	4.165	10	660	
12 " 1936	3.340	64	1.184	95	160	40	4.147	16	711	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash” ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
4 Mrt. '36	7.684,2	7.669,3	338,5	5,7	4,7
26 Feb. '36	7.684,6	7.670,2	348,3	6,9	4,7

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
26 Feb. '36	2.430,2	3.677,1	6.594,3	130,7	78,2	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash” does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
19 " '36	2	7.991	13.109	4.772	25.581	4.889

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.